

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

Θεσμικό πλαίσιο για την αναγνώριση Μουσείων. Στόχοι, διαδικασίες, προβλήματα και οφέλη.

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ : ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Επιβλέπων:

Παρασκευάς Ποτηρόπουλος

Σπουδάστρια:

Ελισάβετ Κουτσογιαννοπούλου

ΑΘΗΝΑ - 2018

ΤΙΤΛΟΣ

Θεσμικό πλαίσιο για την αναγνώριση Μουσείων. Στόχοι, διαδικασίες, προβλήματα και οφέλη.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία υλοποιήθηκε με στόχο την παρουσίαση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου που αφορά στην αναγνώριση των μουσείων και του θεωρητικού πλαισίου μέσα στο οποίο διαμορφώθηκε. Παρουσιάζεται το διεθνές θεωρητικό πλαίσιο και η επίδρασή του στο ελληνικό, ενώ γίνεται αναφορά σε συστήματα πιστοποίησης του εξωτερικού. Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο της αναγνώρισης μουσείων αναλύεται ως προς τους στόχους, τις διαδικασίες, τα οφέλη του για τα μουσεία και τα προβλήματα που ενδέχεται να προκύψουν. Η ανάλυση αξιοποιεί πρωτογενείς πηγές, βιβλιογραφία, συνέντευξη και συζήτηση με μέλη της Ομάδας Εργασίας για την αναγνώριση.

Το σύστημα αναγνώρισης έχει σκοπό να συμβάλλει στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και στην ενίσχυση του κοινωνικού και πολιτιστικού ρόλου των μουσείων.

Η παρούσα εργασία αναδεικνύει κάποια ζητήματα προβληματισμού, και προτείνει κάποιες ενέργειες για τη βελτίωση της διαδικασίας, οι οποίες μπορούν να είναι χρήσιμες, καθώς η διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη.

Λέξεις κλειδιά: αναγνώριση μουσείων, πιστοποίηση μουσείων, επαγγελματισμός, ποιότητα μουσείων, προσβασιμότητα μουσείων, επικοινωνία μουσείων

Abstract

The present work was carried out with the aim of presenting the Greek legislative framework regarding the accreditation of the museums and the theoretical framework within which it was formed. It presents the international theoretical framework and its impact on Greek, while reference is made to foreign accreditation systems. The Greek institutional framework for museum accreditation is analyzed in terms of its objectives, processes, benefits for museums and the problems that may arise. The analysis exploits primary sources, bibliography, interview and discussion with members of the Working Group on Accreditation.

The accreditation system is designed to help improve the services provided and strengthen the social and cultural role of museums. This paper highlights some issues of concern, and suggests some actions to improve the process, which can be useful as the process is underway.

Keywords: museum accreditation, museum certification, professionalism, museum quality, museum accessibility, museum communication

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	3
Πίνακας Εικονογράφησης.....	9
Πίνακας Συντομογραφιών.....	10
Εισαγωγή.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Τα μουσεία στην Ελλάδα μέχρι τη δεκαετία του '80.....	15
1.1. Τα πρώτα Αρχαιολογικά Μουσεία.....	15
1.2. Τα πρώτα Βυζαντινά Μουσεία.....	16
1.3. Τα πρώτα Λαογραφικά και Ιστορικά Μουσεία.....	17
1.4. Οι εξελίξεις στα μουσεία μεταπολεμικά.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οι σύγχρονες μουσειολογικές προσεγγίσεις.....	22
2.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	22
2.2. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης.....	22
2.3. Ο ρόλος το Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM).....	23
2.4. Η πρόσληψη των νέων μουσειολογικών αντιλήψεων στην Ελλάδα.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Τα οφέλη της εφαρμογής συστημάτων Αναγνώρισης Μουσείων.....	32
3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	32
3.2. Οφέλη για τα Μουσεία.....	32
3.3. Οφέλη για τη Δημόσια Διοίκηση.....	34
3.4. Οφέλη για το κοινό και τις τοπικές κοινότητες.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συστήματα Αναγνώρισης στο εξωτερικό: ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Κύπρος.....	38
4.1. ΗΠΑ.....	38
4.2. Ηνωμένο Βασίλειο.....	39
4.3. Γαλλία.....	40

4.4. Κύπρος.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η σύγχρονη μουσειακή πολιτική στην Ελλάδα.....	43
5.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	43
5.2. Το Νομοθετικό Πλαίσιο.....	44
5.2.1. Ο Νόμος 3028/2002.....	45
5.2.2 Η Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ / Δ' / 93783 /1682 / 30-11-2011.....	46
5.3.Έντυπα Προελέγχου και Ελέγχου.....	48
5.3.1. Έντυπο Προελέγχου.....	49
5.3.2.Έντυπο Ελέγχου.....	50
5.4.Η διαδικασία βήμα-βήμα.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ανάλυση και αποτίμηση των στόχων και της διαδικασίας.....	55
6.1. Οι στόχοι του συστήματος Αναγνώρισης.....	55
6.2. Εξέταση της Υ.Α. και των εντύπων ως προς τρεις άξονες.....	56
6.2.1.Επαγγελματισμός.....	56
6.2.2. Προσβασιμότητα.....	58
6.2.3.Επικοινωνία.....	59
6.3.Αποτίμηση της μέχρι τώρα πορείας της εφαρμογής της διαδικασίας - Προβλήματα.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συμπεράσματα-Προτάσεις βελτίωσης.....	65
Επίλογος.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	76

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

Ελισάβετ Κουτσογιαννοπούλου

© 2018

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 12/12/2018

Υπογραφή

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα της παρούσας εργασίας κ. Παρασκευά Ποτηρόπουλο για τις κατευθύνσεις, τις συμβουλές, την υποστήριξη και την ενθάρρυνση που μου παρείχε σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Ευχαριστώ ιδιαιτέρως την κα Σταματία-Τέτη Χατζηνικολάου για την παραχώρηση της συνέντευξης και την κα Έλενα Γλύτση για την παραχώρηση στοιχείων και πληροφοριών απαραίτητων για την εργασία.

Πίνακας Εικονογράφησης

Εικόνα 1: Οι κατευθυντήριες γραμμές του ICOM για την ανάπτυξη του επαγγελματισμού στα μουσεία.....	
Εικόνα 2: Η αφίσα για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων 2018.....	
Εικόνα 3: Το σήμα της Κύπρου για τα αναγνωρισμένα μουσεία.....	
Εικόνα 4: Διάγραμμα – Απεικόνιση των αιτημάτων αναγνώρισης στο στάδιο που βρίσκονται.....	

Πίνακας Συντομογραφιών

AAM: American Alliance of Museums

ΑμεΑ: Άτομα με ειδικές Ανάγκες

ΑΠΘ: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

BXM: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο

ΔΑΜΕΕΠ: Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

ΔΙΝΕΠΟΚ: Διεύθυνση Νεώτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

EAM: Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

EMF: European Museum Forum

EMYA: European Museum of the Year Award

ICOM: International Council of Museums

ISO: International Organization for Standardization

ΜΕΛΤ: Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης

ΠΙΟΠ: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς

ΥΑ: Υπουργική Απόφαση

ΥΠΠΟΑ: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΧΑΕ: Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρία

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Εισαγωγή

«Τα μουσεία είναι δημόσιοι χώροι, όπου φυλάσσονται και διαμοιράζονται αντικείμενα, εικόνες και αναμνήσεις. Υπάρχουν σε απέραντη ποικιλία και αντίφαση. Μπορούν να είναι χώροι μεγάλου ενθουσιασμού ή μεγάλης ανίας, ιδιαίτερα διορατικά ή απελπιστικά ανούσια. Τα μουσεία είναι ότι τους επιτρέπει να είναι το πολιτικό κλίμα και η φαντασία. Ποτέ δύο μουσεία δεν είναι ίδια». Η παραπάνω άποψη του Gaynor Kavanagh, (1994:3) συνοψίζει σε μεγάλο βαθμό τη μουσειακή πραγματικότητα. Πράγματι, τις τελευταίες δεκαετίες, ο αριθμός των μουσείων έχει αυξηθεί σημαντικά, καθώς αξιοποιούνται διαφορετικές εκφάνσεις της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζονται νέες κατηγορίες μουσείων, όπως βιομηχανικά μουσεία, τεχνολογικά μουσεία, μουσεία ανοιχτού χώρου, ακόμη και εικονικά μουσεία. Ως ζωντανά κύτταρα της κοινωνίας, τα μουσεία καλούνται να προσαρμοστούν στις κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτικές συνθήκες, ώστε να είναι σε ένα συνεχή διάλογο με το κοινό τους και το κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Παράλληλα, ως ανοιχτοί για το κοινό χώροι, θα πρέπει να διέπονται από ένα θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας σύμφωνο με τις ισχύουσες αντιλήψεις και πρακτικές, ώστε να διασφαλίζεται η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών προς το κοινό.

Οι κοινωνικές μεταβολές και η εξέλιξη της επιστήμης της μουσειολογίας, έχουν επιφέρει μία σημαντική μετατόπιση στο ρόλο των μουσείων, καθώς ο παραδοσιακά αντικειμενοκεντρικός προσανατολισμός τους μετατρέπεται σε ανθρωποκεντρικό (Γερασιμίδου, 2011:5). Ο άνθρωπος και η κοινωνία τίθενται στο επίκεντρο των μουσειακών πολιτικών, χωρίς βέβαια να υποβαθμίζεται το αντικείμενο και η αυτονόητη προστασία και συντήρησή του.

Η ανθρωποκεντρική στροφή, η οποία βέβαια δεν αφορά μόνο τα μουσεία, δημιούργησε την ανάγκη ελέγχου και πιστοποίησης των προϊόντων και των υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες. Στόχος της πιστοποίησης είναι η ασφάλεια, η ποιότητα, η ομοιογένεια και η συμβατότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών με τις ανάγκες της εποχής τους. Ο πιο διαδεδομένος τύπος πιστοποίησης είναι ο έλεγχος ποιότητας ISO¹, σύμφωνα με τον οποίο έχουν πιστοποιηθεί και κάποια μουσεία. Ωστόσο, η διαχείριση

---

¹ Τα αρχικά της πιστοποίησης ISO προέρχονται από τις λέξεις International Organization for Standardization. Στην ουσία πρόκειται για μία βεβαίωση, ότι μια επιχείρηση τηρεί κάποιους κανόνες όσον αφορά τη διασφάλιση ποιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών της.

της πολιτιστικής κληρονομιάς και των μουσειακών αντικειμένων γενικότερα, παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες καθώς συνδέεται με τη γνώση, την εκπαίδευση, αλλά και την ψυχαγωγία και την συνολική ανάπτυξη μίας περιοχής. Συνεπώς κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή ενός εξειδικευμένου συστήματος πιστοποίησης, το οποίο διαχειρίζεται ένας επαγγελματικός ή κρατικός φορέας ώστε να διασφαλιστεί τόσο η ορθή χρήση του όρου «μουσείο», όσο και η τήρηση κανόνων δεοντολογίας και επαγγελματισμού. Επιπλέον, κατά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία, τα μουσεία καλούνται να αποδείξουν ότι μπορούν να λειτουργήσουν με όρους οικονομικής βιωσιμότητας.

Συστήματα πιστοποίησης μουσείων² εφαρμόζονται σε πολλές χώρες, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια. Στην Ελλάδα, το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την εφαρμογή ενός συστήματος πιστοποίησης, έγινε με την πρόβλεψη για τη διαδικασία πιστοποίησης στο Ν.3028/2002 (ΦΕΚ Α 153/28-06-2002), ενώ με την Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ/ Δ' / 93783 /1682 / 30-11-2011 ορίστηκαν μεταξύ άλλων, οι προϋποθέσεις αναγνώρισης, η ροή της διαδικασίας (όχι ιδιαίτερα αναλυτικά), οι υποχρεώσεις και τα οφέλη που απορρέουν από την πιστοποίηση. Σήμερα, τα στάδια της διαδικασίας έχουν καθοριστεί λεπτομερώς και ήδη τα πρώτα αιτήματα πιστοποίησης εξετάζονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού³, με κάποια να έχουν περάσει επιτυχώς το στάδιο του αρχικού ελέγχου.

Με δεδομένο ότι η υλοποίηση της Υ.Α. βρίσκεται σε εξέλιξη, κρίνεται σκόπιμη μία κριτική αποτίμηση των στόχων, της διαδικασίας, των προβλημάτων και των ωφελειών που σχετίζονται με αυτή, με σκοπό να αναδειχτούν τα θετικά και τα αδύναμα σημεία, όπως έχουν διαμορφωθεί από τη μέχρι τώρα πορεία του συστήματος αναγνώρισης, και να γίνουν κάποιες προτάσεις που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη βελτίωσή του.

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα στο οποίο θα επιχειρήσει να δώσει απάντηση η παρούσα εργασία είναι αν το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο επιτυγχάνει να ορίσει ένα σύγχρονο και αξιόπιστο σύστημα πιστοποίησης των μουσείων. Τα δευτερεύοντα

---

² Στην παρούσα εργασία, όπως και στη σχετική βιβλιογραφία, οι όροι αναγνώριση μουσείων και πιστοποίηση μουσείων χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημοι.

³ Στην εργασία χρησιμοποιείται ο όρος Υπουργείο Πολιτισμού ή τα αρχικά της σημερινής του ονομασίας (ΥΠΠΟΑ). Δεν αναφέρονται οι ονομασίες παλαιότερων σχημάτων (Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού) για αποφυγή σύγχυσης.

ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής: α) Μπορεί η πιστοποίηση να συμβάλλει στην αναβάθμιση των μουσείων και των υπηρεσιών που παρέχουν; β) Αφορά όλα τα μουσεία; γ) Τι επιδιώκουν τα ίδια τα μουσεία από την πιστοποίηση;

Η μεθοδολογία με την οποία εκπονήθηκε η εργασία αφορά στην ανάλυση περιεχομένου πρωτογενούς υλικού (Ν.3028/2002, Υπουργική Απόφαση αναγνώρισης μουσείων, έντυπα προελέγχου και ελέγχου, υπηρεσιακά έγγραφα) και δευτερογενούς υλικού (βιβλιογραφία, διαδικτυακοί τόποι, υλικό από δύο ενημερωτικές ημερίδες που πραγματοποιήθηκαν το 2016 και το 2017). Για την πληρέστερη κατανόηση του θεωρητικού και του θεσμικού πλαισίου της αναγνώρισης μουσείων, πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με κα Στ. Χατζηνικολάου, πρόεδρο του ελληνικού τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων του οποίου είναι ιδρυτικό μέλος, πρόεδρο της Ομάδας Εργασίας Αναγνώρισης και Επίτιμη Διευθύντρια ΥΠΠΟΑ. Για τη διευκρίνιση διαδικαστικών θεμάτων πραγματοποιήθηκε συζήτηση με μέλη της Ομάδας Εργασίας Αναγνώρισης από τη Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Η εργασία διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία επισκόπηση του θεσμικού πλαισίου και της λειτουργίας των μουσείων, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι τη δεκαετία του '80.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι σύγχρονες διεθνείς μουσειολογικές προσεγγίσεις και η επίδρασή τους στην ελληνική μουσειακή πραγματικότητα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται τα οφέλη της εφαρμογής ενός συστήματος αναγνώρισης μουσείων, τόσο για τα ίδια τα μουσεία και τη δημόσια διοίκηση, όσο και για το κοινό τους και την τοπική κοινωνία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μία σύντομη παρουσίαση συστημάτων πιστοποίησης άλλων χωρών και συγκεκριμένα των ΗΠΑ, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας και της Κύπρου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται η σύγχρονη μουσειολογική πολιτική στην Ελλάδα, με άξονες τη νομοθεσία που αφορά στο σύστημα αναγνώρισης και τη διαδικασία, όπως έχει καθοριστεί.

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται μία κριτική αποτίμηση των στόχων και της μέχρι τώρα πορείας της διαδικασίας, εστιάζοντας στα θετικά σημεία, αλλά και σε επιμέρους προβλήματα που διαφαίνονται.

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της ανάλυσης και προτείνονται κάποιες ενέργειες για τη βελτίωση της διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Τα μουσεία στην Ελλάδα μέχρι τη δεκαετία του '80

1.1. Τα πρώτα Αρχαιολογικά Μουσεία

Τα πρώτα μουσεία που ίδρυσε το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, μέσα σε ένα ιδεολογικό πλαίσιο εξιδανίκευσης του αρχαιοελληνικού παρελθόντος, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη, δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιας στοχευμένης κρατικής πολιτικής, ούτε βέβαια αποτελούσαν μέρος κάποιου αναπτυξιακού προγράμματος. Αποτύπωναν κυρίως την αγωνιώδη προσπάθεια για τη συλλογή των αρχαιοτήτων που βρίσκονταν διάσπαρτες σε όλη την επικράτεια και την αποτροπή της φυγάδευσής τους στο εξωτερικό. Αρχικά, ως χώροι αποθήκευσης χρησιμοποιήθηκαν σχολεία, εκκλησίες και άλλα δημόσια κτίρια. Ωστόσο, το κρατικό ενδιαφέρον για τις αρχαιότητες αρχίζει να γίνεται εμφανές, καθώς το 1829 ιδρύθηκε το πρώτο ελληνικό μουσείο, το Εθνικό Μουσείο Αίγινας, ενώ από το 1834 έως το 1935, ο Ναός του Ηφαίστου στο Θησείο λειτουργούσε ως Κεντρικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Κατά τη δεκαετία 1864-1874 χτίστηκε το πρώτο μουσειακό κτήριο, το Μουσείο της Ακρόπολης.⁴ Το 1874 ιδρύθηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης, το πρώτο μουσείο στην περιφέρεια. Ο πρώτος νόμος που θεσπίζει κανόνες για την ίδρυση και τη λειτουργία των μουσείων είναι ο Αρχαιολογικός Νόμος του 1834, με τίτλο «Περί των επιστημονικών και τεχνολογικών συλλογών, περί ανακαλύψεως και διατηρήσεως των αρχαιοτήτων και της χρήσης αυτών», ο οποίος είναι ουσιαστικά το πρώτο συστηματικό νομοθετικό κείμενο για την προστασία των αρχαιοτήτων (Μούλιου, 2016:53). Ο Νόμος αυτός αποτέλεσε τη βάση και για τα μεταγενέστερα νομοθετήματα στην Ελλάδα. Επίσης, ο πρώτος Αρχαιολογικός Νόμος όριζε ρητά την ίδρυση και ανέγερση στην Αθήνα Κεντρικού Δημόσιου Μουσείου για τις αρχαιότητες, αλλά για λόγους που σχετίζονται με την οικοδόμηση του κτηρίου και με οικονομικά ζητήματα, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (ΕΑΜ) όπως ονομάστηκε, λειτούργησε περίπου στα τέλη του 19ου αιώνα. Σήμερα αποτελεί το μεγαλύτερο μουσείο της χώρας και στεγάζει περισσότερα από 11.000 εκθέματα από τις αρχές της προϊστορίας έως την ύστερη αρχαιότητα (namuseum.gr).⁵

---

⁴ Πρόκειται για το κτήριο που βρίσκεται πίσω από τον Παρθενώνα, στην άκρη του ιερού βράχου και το οποίο παραμένει κλειστό από το 2009, από τότε δηλαδή που άνοιξε το νέο μουσείο.

⁵ Η πλήρης διεύθυνση των διαδικτυακών τόπων που αναφέρονται στην παρούσα εργασία, αναγράφεται στο τέλος της

Γενικότερα, τα μουσεία του 19ου αιώνα εντάσσονται σε μία ευρύτερη εθνοκεντρική ιδεολογία, με το αρχαιοελληνικό παρελθόν να αποτελεί ισχυρό στοιχείο της συγκρότησης της ταυτότητας των νεοελλήνων (Μούλιου, 2016:55). Συνεπώς τα μουσεία αυτής της ιστορικής περιόδου είναι αρχαιολογικά μουσεία καθώς η κρατική μέριμνα αφορά κυρίως τις αρχαιότητες, οι οποίες νομιμοποιούν την ύπαρξη της σύγχρονης Ελλάδας χάριν του δεσμού της με την κλασική Ελλάδα. Σημαντικό ρόλο στην εξιδανίκευση των αρχαιοτήτων έπαιξε και ο Βαυαρικός νεοκλασικισμός και είναι ενδεικτικό ότι μέχρι το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 20ού αιώνα είχαν ιδρυθεί 34 αρχαιολογικά μουσεία σε ολόκληρη την τότε ελληνική επικράτεια.

1.2. Τα πρώτα Βυζαντινά Μουσεία

Γύρω στο 1840 παρατηρείται μία μεταβολή στην ελληνική ιστοριογραφία, κατά την οποία το μέχρι τότε αγνοημένο Βυζάντιο αναγνωρίζεται. Η – επηρεασμένη από το Διαφωτισμό – άποψη ότι το Βυζάντιο αποτελούσε μία περίοδο παρακμής και σκότους αναθεωρείται, καθώς το Βυζάντιο αποτελεί πλέον οργανικό τμήμα της ενιαίας και αδιάσπαστης ιστορίας του ελληνικού έθνους, ένα συνδεδετικό κρίκο ανάμεσα στην αρχαία και τη νέα Ελλάδα, σε μία σύνθεση του «ελληνικού» με το «χριστιανικό» (Μούλιου, 2016:82). Η κυρίαρχη ιδεολογία της εποχής προωθούσε τη Μεγάλη Ιδέα, που συνταύτιζε το ελληνικό κράτος με το ελληνικό έθνος και είχε ως στόχο να αποδείξει την αδιάσπαστη συνέχεια του ελληνισμού μέσα στην τρισχιλιετή πορεία του. Η ιδεολογία της ιστορικής συνέχειας και της ενότητας στο χώρο και στο χρόνο αποτυπώνεται στο έργο των δύο σημαντικών ιστοριογράφων της εποχής, του Σπυρίδωνα Ζαμπέλιου και του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου.⁶

Σταδιακά ο βασικός σκοπός του μουσείου, δηλαδή η συγκέντρωση, αποθήκευση και ασφαλής φύλαξη των αρχαιοτήτων, εμπλουτίζεται με την προσθήκη του εκπαιδευτικού του ρόλου. Συγκεκριμένα στο Βασιλικό Διάταγμα του 1885 «Περί διοργανισμού των Αθηναις Μουσείων», γίνεται αναφορά στη διδασκαλία και τη μελέτη της αρχαιολογίας,

---

εργασίας, στις Διαδικτυακές Πηγές.

⁶ Πρόκειται για τα έργα «Μελέτη ιστορική του μεσαιωνικού ελληνισμού» (1852) του Σπυρίδωνα Ζαμπέλιου και «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» (1860 – 1876) του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου.

τη γενική διάδοση της αρχαιολογικής γνώσης και την ανάπτυξη αγάπης και ενδιαφέροντος για τις καλές τέχνες (Μούλιου, 2016:60). Όμως, παρά τη διεύρυνση της έννοιας του μουσείου, η προσήλωση στις αρχαιότητες παραμένει.

Ωστόσο, η ένταξη του Βυζαντίου και των καταλοίπων του στην κυρίαρχη ιδεολογία σηματοδότησε μία στροφή της κρατικής μέριμνας για τα βυζαντινά μνημεία. Το 1884 ιδρύθηκε από τον Γεώργιο Λαμπάκη η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρία (ΧΑΕ). Πρωταρχικός σκοπός της ΧΑΕ κατά την ίδρυσή της υπήρξε η περισυλλογή και η διάσωση μνημείων της χριστιανικής αρχαιότητας και η δημιουργία ενός Χριστιανικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Οι ιδρυτές της, εργάστηκαν για να κινητοποιήσουν τις αρχές ώστε να επεκτείνουν την κρατική μέριμνα πέραν των αρχαίων και στα χριστιανικά μνημεία, παλαιότερα και νεότερα (chae.gr). Πράγματι, στα τέλη του 19ου αιώνα ξεκίνησαν οι εργασίες αποκατάστασης στο Δαφνί και το Μυστρά.

Η συλλογή της ΧΑΕ φιλοξενήθηκε αρχικά στα γραφεία της Ιεράς Συνόδου και στη συνέχεια σε αίθουσα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, μέχρι το 1923 που ενσωματώθηκε στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (ΒΧΜ). Η ιστορία της ΧΑΕ συνδέεται άμεσα με την ιστορία του ΒΧΜ, το οποίο ιδρύθηκε με το Νόμο 401/1914 με σκοπό τη συλλογή, μελέτη, διατήρηση και έκθεση της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής πολιτιστικής κληρονομιάς στην ελληνική επικράτεια (byzantinemuseum.gr). Από το 1926 στεγάζεται στο ιστορικό κτήριο της Villa Ilissia, την άλλοτε κατοικία της Δούκισσας της Πλακεντίας.

1.3. Τα πρώτα Λαογραφικά και Ιστορικά Μουσεία

Παράλληλα, στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα αναπτύσσονται στα νέα εθνικά κράτη της Κεντρικής Ευρώπης και της Βαλκανικής χερσονήσου πολιτικές εγκαθίδρυσης δημοσίων θεσμών που καλούνται να υποστηρίξουν τη μοναδικότητα των επιμέρους «εθνικών πολιτισμών». Η μοναδικότητα «εντοπίζεται» στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του λαού της υπαίθρου, και ο θεσμός που καλείται να υποστηρίξει τη νέα αντίληψη είναι το λαογραφικό μουσείο. Στη χώρα μας, το λαογραφικό μουσείο συγκροτήθηκε ως μηχανισμός υποστήριξης της αφήγησης του έθνους και δημιουργίας συνείδησης του «συνανήκειν» (Καυτατζόγλου, 2003:35). Σε αυτό το πλαίσιο, το λαογραφικό μουσείο είχε ως στόχο να αναδείξει την εικόνα του «λαού», όπως είχε διαμορφωθεί από την

δυναμικά αναπτυσσόμενη επιστήμη της λαογραφίας, δηλαδή ενός αδιαφοροποίητου, ομοιογενούς και α-ιστορικού λαού της υπαίθρου, που όμως αφορούσε το παρελθόν (Καυτατζόγλου, 2003:35). Έτσι αγνοήθηκε ο μεταγενέστερος πολιτισμός ευρύτερων κοινωνικών, μη αγροτικών στρωμάτων. Ωστόσο, αναμφισβήτητα, η ίδρυση των πρώτων λαογραφικών μουσείων συντέλεσε στη συλλογή και διάσωση πολύτιμων στοιχείων του πολιτισμού της καθημερινότητας.

Στην Ελλάδα το πρώτο λαογραφικό μουσείο, το «Μουσείου Ελληνικών Χειροτεχνημάτων» ιδρύθηκε με το Νόμο 1407 του 1918. Σύμφωνα με το καταστατικό του, στο μουσείο «κατατίθενται χειροτεχνήματα ευρισκόμενα εν Ελλάδι και πάσαις ταις υπό των Ελλήνων κατοικουμέναις χώραις, όσα προέρχονται από των μετά την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως μέχρι των χρόνων της ιδρύσεως του Ελληνικού Βασιλείου... κεντήματα επί παντοειδών υφασμάτων, είδη ιματισμού, οικιακά έπιπλα και σκεύη εξ οιασδήποτε ύλης, εργαλεία πασών των τεχνών και βιομηχανιών και όπλα» (Μούλιου, 2016:86). Το 1923 μετονομάστηκε σε «Εθνικόν Μουσείον των Κοσμητικών Τεχνών» - μεταβάλλοντας τον προσανατολισμό και τη συλλεκτική πολιτική του. Σκοπός του ήταν «η περισυλλογή έργων Κοσμητικών από των αρχαιοτάτων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων, κυρίως μεν ελληνικής προελεύσεως, αλλά και εξ' άλλων εθνών... εφόσον και ταύτα κρίνονται χρήσιμα εις σύγκρισιν και αντιπαραβολήν προς τα ελληνικά». (Μούλιου, 2016:85) Το 1959 μετονομάστηκε σε Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης (ΜΕΛΤ), ενώ σήμερα λειτουργεί με την επωνυμία Μουσείο Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού (mner.gr).

Οι εκπρόσωποι της ελληνικής λαογραφίας εργάστηκαν επίσης για τη διάσωση ιστορικών αντικειμένων. Το 1882 πραγματοποιήθηκε η σύσταση της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος με πρωτεργάτη το γνωστό λαογράφο Νικόλαο Πολίτη και ιδρυτικά μέλη επιφανείς εκπροσώπους των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών της εποχής. Σκοπός της ήταν η συλλογή, διαφύλαξη και προβολή κειμηλίων και μαρτυριών που φωτίζουν την ιστορία του νεώτερου Ελληνισμού. Για την εκπλήρωση του σκοπού αυτού η Εταιρεία προέβη στη σύσταση Μουσείου, Αρχείου και Βιβλιοθήκης. Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο λειτουργεί μέχρι σήμερα και στεγάζεται στο κτίριο της Παλαιάς Βουλής (nhmuseum.gr).

Είναι όμως χαρακτηριστικό, ότι ακόμα και όταν η ιδεολογική αντίληψη περί ελληνικού παρελθόντος επεκτάθηκε ώστε να περιλάβει και το Βυζάντιο και το σύγχρονο ελληνισμό, η κλασική αρχαιότητα εξακολούθησε να αποτελεί το κυρίαρχο μοντέλο και η αίσθηση της εθνικής ταυτότητας εξακολούθησε να διατηρείται γύρω από την ιδέα της συγγένειας με την αρχαία Ελλάδα. Αυτό εξηγεί γιατί τα ελληνικά μουσεία ήταν προσανατολισμένα αποκλειστικά προς την κλασική αρχαιότητα, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών μετά την ίδρυση του κράτους αλλά και πολύ αργότερα (Γκαζή, 1999:46).

Το 1929 ιδρύθηκε το πρώτο ιδιωτικό μουσείο στην Ελλάδα, το Μουσείο Μπενάκη. Η αρχική συλλογή του ιδρυτή του Αντώνη Μπενάκη, που αποτελεί και τον πυρήνα της συλλογής του μουσείου περιελάμβανε έργα αρχαίας Βυζαντινής, μεταβυζαντινής, ισλαμικής και παραδοσιακής τέχνης. Στις συλλογές του μουσείου περιλαμβάνονται επίσης έργα Ασιατικής (Κινέζικης κυρίως) και Κοπτικής τέχνης. Οι αντιλήψεις του ιδρυτή του μουσείου διαμορφώθηκαν σε μια εποχή κατά την οποία η αποκατάσταση των εθνικών συνόρων της Ελλάδας πρόβαλλε ως κοινό όραμα πάνω στα παράλληλα ιδεώδη του αστικού εκσυγχρονισμού και της εκπαιδευτικής αναγέννησης (benaki.gr). Σήμερα λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου και οι συλλογές του στεγάζονται σε τρία ανεξάρτητα κτίρια.

Σε νομοθετικό επίπεδο την ίδια περίοδο, δεν εντοπίζεται κάποια μεταβολή σχετικά με τη μουσειακή πολιτική. Ο Αρχαιολογικός 5351/1932 με τίτλο (Περί τροποποιήσεων και προσθηκών εις τον νόμον ΒΧΜΣΤ' «περί αρχαιοτήτων»), εστιάζει κυρίως στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, χωρίς να θέτει κάποιες προϋποθέσεις για τη λειτουργία των μουσείων.

Τα μουσεία του 19ου και ενός μεγάλου μέρους του 20ού αιώνα, είχαν συγκεκριμένες αρχές οργάνωσης των αντικειμένων, οι οποίες διαφέρουν από τις σημερινές. Ο τρόπος έκθεσης των αντικειμένων ήταν λιτός και αρμονικός με χρονολογική συνήθως παρουσίαση, ενώ η διάταξη ήταν γραμμική και παρατακτική και περιείχε πολλά εκθέματα. Τα αντικείμενα εκτίθονταν σε προθήκες και τραπέζια διαφόρων τύπων, με ελάχιστα πληροφοριακά κείμενα. Ο λιτός και αυστηρός – για τα σημερινά δεδομένα –

χαρακτήρας των μουσείων δεν προσέλκυε το ενδιαφέρον ενός ευρύτερου κοινού, πέραν των ειδικών επιστημόνων, και συνεπώς η επισκεψιμότητά τους ήταν μικρή.

1.4. Οι εξελίξεις στα μουσεία μεταπολεμικά

Εξαίρεση στην παγιωμένη αντίληψη για τα μουσεία που προαναφέρθηκε, αποτελεί η μουσειακή προσέγγιση του Γιώργου Χουρμουζιάδη,⁷ έφορου αρχαιοτήτων Μαγνησίας από το 1965. Το 1975 (Μακρή, 2014) εφαρμόζοντας μία πρωτοποριακή για την εποχή θεωρία στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου, επιχείρησε να φέρει τα αρχαιολογικά αντικείμενα πιο κοντά στο κοινό, καθώς αφαίρεσε τους υαλοπίνακες από τις προθήκες και τα ταξινόμησε ανάλογα με την κοινωνική τους αξία. Η προσέγγιση αυτή αποκλίνει από την κυρίαρχη τότε τάση για αισθητισμό και τακτοποίηση των εκθεμάτων σε χρονολογικές και τοπογραφικές σειρές και βασίζεται σε ένα όραμα για ένα πιο εκπαιδευτικό και κοινωνικά εξωστρεφές μουσείο πολιτισμού, το οποίο θα κινητοποιεί τους επισκέπτες ώστε να λειτουργούν διαλεκτικά με το αρχαιολογικό εύρημα-έκθεμα (Μούλιου, 2016:105).

Μεταπολεμικά και μέχρι τη δεκαετία του '80, το ελληνικό κράτος καταβάλλει προσπάθειες για την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας. Η αύξηση των ανασκαφικών εργασιών και των ευρημάτων οδηγεί στην ραγδαία αύξηση των αρχαιολογικών μουσείων. Το 1977 ο γνωστός αρχαιολόγος Μανόλης Ανδρόνικος σε ανασκαφή στη Βεργίνα έφερε στο φως ένα από τα σημαντικότερα αρχαιολογικά μνημεία, τον ασύλητο μακεδονικό τάφο II, ο οποίος σύμφωνα με μία άποψη που υποστήριζε κι ο ίδιος ο Ανδρόνικος, ανήκε στον Φίλιππο Β΄ της Μακεδονίας. Αυτό το – αναμφίβολα σημαντικό – γεγονός και κυρίως ο τρόπος που προβλήθηκε, συνέβαλε στην αύξηση της δημοτικότητας της αρχαιολογίας. Η ειδωλοποίηση θαυμαστών αρχαιολογικών ευρημάτων ως υψηλών έργων τέχνης με παράλληλη την απουσία των κοινωνικών και ιστορικών τους συμφραζομένων, διαμόρφωσε μία προτίμηση ενός τμήματος του κοινού

---

⁷ Ο Γιώργος Χουρμουζιάδης (1932-2013) ήταν καθηγητής αρχαιολογίας και αντιπρύτανης στο ΑΠΘ. Ασχολήθηκε με την έρευνα της νεολιθικής περιόδου στην Ελλάδα, ανασκάπτοντας αρχαιολογικές θέσεις της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας (Σέσκλο, Δημίτι, Δισπηλιό).

για εντυπωσιακά και σπάνια μουσειακά εκθέματα και την αδιαφορία τους για τα πιο ταπεινά.

Την ίδια περίοδο το 1978 δημιουργήθηκε η Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού του Υπουργείου Πολιτισμού που είχε αρχικά ως αρμοδιότητα την προστασία και ανάδειξη της λαϊκού πολιτισμού και των νεωτέρων μνημείων κινητών και ακινήτων. Το αντικείμενο της Διεύθυνσης διευρύνθηκε αργότερα σύμφωνα με τις νεώτερες επιστημονικές αντιλήψεις περιλαμβάνοντας την προβιομηχανική και βιομηχανική κληρονομιά, την άυλη πολιτιστική κληρονομιά και τα διαπολιτισμικά θέματα. Από το 2003 έχει μετονομαστεί σε Διεύθυνση Νεώτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΔΙΝΕΠΟΚ). Η σχεδόν ταυτόχρονη ανάκαμψη της αρχαιολογίας και η αναθέρμανση του ενδιαφέροντος για το νεώτερο πολιτισμό, είναι ενδεικτική του «αναβρασμού» ιδεών που επικρατούσε εκείνη την εποχή.

Παράλληλα, από τα μέσα της δεκαετίας του '70, η χώρα αρχίζει να εξελίσσεται σταδιακά σε δημοφιλή τουριστικό προορισμό. Σε αυτό το πλαίσιο οι αρχαιότητες και τα μουσεία αποκτούν μία επιπρόσθετη αξία, την οικονομική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οι σύγχρονες μουσειολογικές προσεγγίσεις

2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο αυστηρός χαρακτήρας των μουσείων στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς, είχε διαμορφώσει μία αντίληψη για τα μουσεία ως χώρους που αφορούσαν μία προνομιά, καλλιεργημένη ελίτ. Το μεγαλύτερο τμήμα της κοινωνίας ήταν αδιάφορο για τα εκθέματα και τις δραστηριότητες των μουσείων, καθώς η προσέλευση του κοινού δεν αποτελούσε στόχο τους. Η νοοτροπία αυτή μεταβάλλεται το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα, όταν στο επίκεντρο των θεωρητικών αναζητήσεων τίθεται ο άνθρωπος και η κοινωνία. Γίνεται πλέον αντιληπτό ότι η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και οι μουσειακές πολιτικές θα πρέπει να αφορούν την κοινωνία στο σύνολό της, κι όχι μόνο κάποιους ειδικευμένους επιστήμονες ή μεμονωμένους λάτρεις των μουσειακών συλλογών. Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η UNESCO και η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνουν μέριμνα για τη διαμόρφωση πολιτιστικών πολιτικών που ενσωματώνουν τις σύγχρονες αντιλήψεις.

2.2. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν εφαρμόζει κάποια συγκεκριμένη πολιτική σχετικά με τα μουσεία, καθώς δεν διαθέτει αρμοδιότητα για το συγκεκριμένο τομέα. Ωστόσο, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ο πολιτισμός εισήλθε πλήρως στο πεδίο δράσης της Κοινότητας. Η κοινή πολιτιστική πολιτική δεν επιδιώκει την εναρμόνιση των πολιτισμικών ταυτοτήτων των κρατών μελών. Αντίθετα, επιδιώκει τη διατήρηση της ποικιλομορφίας τους. Το άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση δηλώνει ότι η Ένωση σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ειδικότερα, το άρθρο 167 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ε.Ε. δηλώνει ότι η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Η δράση της αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό είναι αναγκαίο, υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους εξής τομείς: βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, καλλιτεχνική και λογοτεχνική

δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα. Η τρέχουσα πολιτική της ΕΕ για τον πολιτισμό επιδιώκει να διαφυλάξει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης και να την κάνει προσβάσιμη σε όλους, καθώς και να στηρίζει και να προωθήσει τον ευρωπαϊκό κλάδο της τέχνης και της δημιουργίας. Οι πολιτικές της ΕΕ που συνδέονται με τον πολιτισμό είναι: η εκπαίδευση, η επιστημονική έρευνα, η στήριξη των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών, η κοινωνική πολιτική και η περιφερειακή ανάπτυξη (europa.eu). Είναι εμφανές ότι οι κατευθύνσεις που θέτει η ΕΕ συνάδουν με τις σύγχρονες τάσεις που αφορούν τις πολιτιστικές πολιτικές με τις οποίες θα πρέπει να εναρμονίζεται και η λειτουργία των μουσείων.

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το 1977 θεσπίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης Ευρωπαϊκό Βραβείο για το Μουσείο της Χρονιάς (European Museum of the Year Award – EMYA) με σκοπό την αναγνώριση της αριστείας στην Ευρωπαϊκή μουσειακή σκηνή και την ενθάρρυνση καινοτόμων διαδικασιών στο μουσειακό τομέα, ο οποίος ακόμη υπηρετούσε την παραδοσιακή άποψη της επικέντρωσης αποκλειστικά στις συλλογές και όχι στη χρήση τους προς όφελος της κοινωνίας. Το EMYA έχει λειτουργήσει θετικά για τους επαγγελματίες του χώρου αλλά και για την προβολή μικρών μουσείων με καινοτόμο περιεχόμενο (europeanforum.museum). Το 1997 ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Μουσείων (European Museum Forum – EMF) το οποίο αποτελεί στην ουσία εξέλιξη του φορέα διαχείρισης του EMYA και εκτός από το Ευρωπαϊκό Βραβείο για το Μουσείο της Χρονιάς, σήμερα απονέμει αρκετά βραβεία που αφορούν στη μουσειακή διαχείριση, όπως το Βραβείο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Μουσεία (The Council of Europe Museum Prize), το Βραβείο για το πιο Φιλόξενο Μουσείο της Ευρώπης (Europe’s Most Welcoming Museum) ο Ειδικός Έπαινος (Special Commendation)⁸ κ.α. Εκτός από τη διοργάνωση των βραβείων, το EMF διοργανώνει συνέδρια και εργαστήρια και προωθεί τη δικτύωση μεταξύ των επαγγελματιών του μουσειακού κλάδου.

2.3. Ο ρόλος το Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM)

Το πλαίσιο λειτουργίας των μουσείων καθορίζεται κυρίως από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό σε στενή συνεργασία με την UNESCO, της

---

⁸ Το Βραβείο Special Commendation απονεμήθηκε το 2016 στο Αρχαιολογικό Μουσείο Τεγέας ως «ύψιστη αναγνώριση για εξέχοντα επιτεύγματα»,
πηγή:<http://www.tegeamuseum.gr/News/tabid/190/p/allnews/page/4/language/en-US/Default.aspx>

οποίας αποτελεί σύμβουλο. Το ICOM ιδρύθηκε το 1946 και κύριο μέλημα του αποτελεί «η επισήμανση και η αντιμετώπιση των προβλημάτων των μουσείων και των εργαζομένων σε αυτά, καθώς και η ανάπτυξη του κλάδου της μουσειολογίας». Σύμφωνα με τον ορισμό του ICOM (2007), «Μουσείο είναι ένα μη κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, ανοικτό στο κοινό, το οποίο συλλέγει, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντος της για σκοπούς ερευνητικούς, μελέτης και ψυχαγωγίας».⁹ Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες που έχουν εφαρμόσει συστήματα πιστοποίησης υιοθέτησαν τον ορισμό του ICOM πριν την έναρξη της διαδικασίας.

Επιπλέον το ICOM καθορίζει τους βασικούς κανόνες για τη λειτουργία των μουσείων και τον επαγγελματισμό των εργαζομένων σε αυτά καθώς και το τι είναι εύλογο να αναμένει το κοινό από αυτούς, μέσα από τον Κώδικα Δεοντολογίας που συντάσσει και τον οποίο οφείλουν να τηρούν τα μέλη του. Η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας ενός ηθικού κώδικα στο μουσειακό τομέα έγινε το 1970, όταν το ICOM δημοσίευσε τη «Δεοντολογία εμπλουτισμού Συλλογών». Το 1986 υιοθετήθηκε ο πλήρης κώδικας, με τίτλο «Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας» κατά τη διάρκεια της 15ης Γενικής Συνέλευσης του ICOM στο Buenos Aires. Η έκδοση του Κώδικα του 1986, αναθεωρήθηκε το 2001 και το 2009 (network.icom.museum/icom-greece/). Η έκδοση του 2009 ισχύει μέχρι σήμερα.

Στον Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία (2009) διατυπώνονται με σαφήνεια κάποιες βασικές αρχές, οι οποίες συνοψίζονται στη συνέχεια :

- Τα μουσεία διασώζουν, ερμηνεύουν και προβάλλουν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας.
- Τα Μουσεία διαφυλάσσουν τις συλλογές τους προς όφελος της κοινωνίας και της ανάπτυξής της.
- Τα μουσεία συγκεντρώνουν πρωτογενή στοιχεία για τη συγκρότηση και τη διεύρυνση των γνώσεων.

---

⁹ Ο ορισμός αυτός αντικατέστησε τον ισχύοντα από το 1974 ορισμό του ICOM: «Το Μουσείο είναι ένας μη κερδοσκοπικός μόνιμος θεσμός/οργανισμός (institution) στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοικτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, ερευνά, προβάλλει και κυρίως εκθέτει, με στόχο τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία, τα υλικά τεκμήρια του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του».

- Τα μουσεία συμβάλλουν στη γνώση, την κατανόηση και τη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Οι πόροι των μουσείων δίνουν τη δυνατότητα και για άλλες υπηρεσίες και δημόσια οφέλη.
- Τα μουσεία συνεργάζονται στενά με τις κοινότητες προέλευσης των συλλογών τους, καθώς και με αυτές που εξυπηρετούν.
- Τα μουσεία λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο του νόμου.
- Τα μουσεία λειτουργούν με επαγγελματικό τρόπο (Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Οι κατευθυντήριες γραμμές του ICOM για την ανάπτυξη του επαγγελματισμού στα μουσεία

Πηγή: <https://www.scribd.com/document/253174033/ICOM-ICTOP-Curricula-Guidelines-for-Museum-Professional>

Από τους πρωτεργάτες του ελληνικού τμήματος, η κ. Χατζηνικολάου, σκιαγραφεί το κλίμα της εποχής στον τομέα του πολιτισμού (Παράρτημα Ι): «Κατά τη δεκαετία του '80 κάποια άτομα με μεταπτυχιακές σπουδές στη μουσειολογία, γνώριζαν τη δράση του ICOM και μάλιστα κάποιοι από αυτούς ήταν μέλη του τμήματός του στο Παρίσι. Τα άτομα αυτά ενδιαφέρονταν για τη δημιουργία ενός ελληνικού τμήματος. Ωστόσο η πρωτοβουλία της ίδρυσης του ελληνικού ICOM ξεκίνησε από το Υπουργείο Πολιτισμού και ήταν αποτέλεσμα μίας συγκυρίας. Συγκεκριμένα, η τότε υπουργός Μελίνα Μερκούρη, επιδιώκοντας την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα, παραβρέθηκε σε ένα φόρουμ όπου συζητούνταν θέματα επιστροφής πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους,

κι εκεί πληροφορήθηκε για τη δράση του ICOM. Το 1983 εκδόθηκε πρόσκληση από το Υπουργείο και με τον πυρήνα επιστημόνων που είχε ήδη σχηματιστεί, δημιουργήθηκε το ελληνικό ICOM. Από την ίδρυσή του, οι στόχοι του εντάχθηκαν στους στόχους του διεθνούς ICOM. Γενικά, η δεκαετία του '80 ήταν μια δημιουργική εποχή για τον πολιτισμό στην Ελλάδα. Εκείνη την περίοδο καθιερώθηκε ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας (1985), με πρώτη πολιτιστική πρωτεύουσα την Αθήνα. Η δεκαετία του '80 σηματοδοτείται επίσης από την ίδρυση των Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ)».

2.4. Η πρόσληψη των νέων μουσειολογικών αντιλήψεων στην Ελλάδα

Στη Δυτική Ευρώπη αλλά και στη Βόρεια Αμερική, η ποιοτική αναβάθμιση των μουσείων ξεκίνησε από τη δεκαετία του '80 και ωρίμασε δημιουργικά μέσα στην επόμενη δεκαετία, κατά τη διάρκεια της οποίας τα μουσεία βρέθηκαν αντιμέτωπα με ριζικές αλλαγές, τόσο σε επίπεδο διαχείρισης, λειτουργίας και αξιολόγησης του έργου τους όσο και υιοθέτησης νέων ιδεολογικών μοντέλων και θεσμικών αποστολών, προσδιορισμένων με γνώμονα το κοινωνικό τους κεφάλαιο. Εθνικές πολιτικές εκφράστηκαν σε κείμενα-μανιφέστα περί επαγγελματισμού και πιστοποίησης των μουσείων,¹⁰ αξιολόγησης των παρεχομένων υπηρεσιών τους και εδραίωσης του εκπαιδευτικού και κοινωνικού τους ρόλου. Δεν χωρά αμφιβολία ότι τα Συστήματα Πιστοποίησης Μουσείων, σε όποια χώρα εφαρμόστηκαν έκτοτε, συνέβαλαν καθοριστικά στην ποιοτική βελτίωση της λειτουργίας και στην εξωστρέφειά τους. Ακόμη και οι πλέον επιφυλακτικοί σχολιαστές της εγχώριας μουσειολογικής παραγωγής οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι κατά τη δεκαετία του '80 επίσημοι φορείς του κράτους και μουσεία άρχισαν να νιώθουν τις δονήσεις των αλλαγών που συνέβαιναν στα μουσεία του εξωτερικού και εν μέρει να αφουγκράζονται τη σημασία τους, αξιοποιώντας ποικίλα ερεθίσματα, όχι συντονισμένα, ωστόσο, αλλά ανάλογα με τις επιλογές των εκάστοτε επικεφαλής διευθυντών τους. Παρ' όλα αυτά, όποιες μετακινήσεις επιχειρήθηκαν από παλαιά και παγιωμένα μοντέλα λειτουργίας και ερμηνείας, υλοποιήθηκαν με πολύ πιο

---

¹⁰ Ενδεικτικά κείμενα – μανιφέστα είναι αυτά του American Association of Museums (1992) και του Hopkins Van Mil: Creating Connections (2010).

αργούς ρυθμούς και με μάλλον επιφυλακτικά και αβέβαια βήματα λόγω της έλλειψης συγκροτημένης μουσειακής πολιτικής και στρατηγικού σχεδιασμού για την αξιοποίηση των μεγάλων ευκαιριών που αναδύονταν σε όλα τα επίπεδα (νομοθετικά, οικονομικά, επιστημονικά, τεχνολογικά). Όλα τα παραπάνω, όμως, δεν στηρίζονταν σε πολύ στέρεα θεμέλια, εφόσον το πλαίσιο μιας δομημένης εθνικής πιστοποίησης μουσείων με συγκεκριμένες προδιαγραφές και διαδικασίες δεν τέθηκε σε ισχύ (Μουλιού, 2008:91).

Ωστόσο, η αύξηση των χώρων που αυτοαποκαλούνται «μουσειά», οι κοινωνικές αλλαγές που συντελούνται, οι τεχνολογικές εξελίξεις αλλά και η κύρωση των διεθνών συμβάσεων που πραγματοποιεί η χώρα, κάνει επιτακτική την ανάγκη θέσπισης και εφαρμογής κανόνων που ρυθμίζουν τη λειτουργία των δημόσιων και μη δημόσιων μουσείων. Νέα ζητήματα τίθενται στο επίκεντρο της στοχοθεσίας των μουσείων – ζητήματα που σχετίζονται με τη διεύρυνση του κοινού τους, την εξωστρέφεια και την ανεύρεση πόρων για την επίτευξη των σκοπών τους. Όλα όσα αναφέρθηκαν, οδήγησαν σταδιακά στη θέσπιση ενός πλαισίου πιστοποίησης.

Τα πιο σημαντικά γεγονότα – σταθμοί που σηματοδοτούν μεταβολές στον μουσειακό τομέα είναι τα εξής:

- 1983: Ίδρυση του ελληνικού τμήματος ICOM. Το ελληνικό τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων που ιδρύθηκε το 1983, στεγάζεται σε ένα διατηρητέο κτήριο που έχει παραχωρηθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού.¹¹ Σήμερα αριθμεί 500 περίπου μέλη - άτομα και φορείς. Πρώτιστο μέλημα του ελληνικού τμήματος ήταν η οργάνωση σεμιναρίων, επιστημονικών συναντήσεων και διεθνών συνεδρίων, η έκδοση στα ελληνικά βασικών εγχειριδίων, η δημιουργία βιβλιοθήκης και αρχείου και γενικότερα η ανάπτυξη των διαφόρων τομέων της μουσειολογίας. Επίσης συνεργάζεται με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού, καθώς και με άλλους φορείς και ιδρύματα. Στο πλαίσιο του ελληνικού τμήματος λειτουργούν ομάδες εργασίας με αντικείμενο αντίστοιχο με εκείνο των Διεθνών Επιτροπών του ICOM, οι οποίες επεξεργάζονται ειδικά θέματα και οργανώνουν ενημερωτικές συναντήσεις και διαλέξεις. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού το ICOM διοργανώνει αρχαιολογικές

---

¹¹ Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM στεγάζεται στο Θησείο, στην οδό Αγ. Ασωμάτων 15.

εκθέσεις και εκδίδει καταλόγους που αποτελούν σημαντικά επιστημονικά βοηθήματα.¹² Μία από τις σημαντικότερες δράσεις του Διεθνούς Τμήματος του ICOM, είναι η καθιέρωση από το 1977 της 18ης Μαΐου ως Διεθνούς Ημέρας Μουσείων (International Museum Day) στην προσπάθειά του οργανισμού να αναδείξει τον ρόλο των μουσείων στη σύγχρονη κοινωνία. Το μήνυμα αυτής της επετείου είναι να γίνουν τα μουσεία φορείς πολιτισμικών ανταλλαγών «με σκοπό την ενίσχυση της μόρφωσης, την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης, την ειρήνη και τη συνεργασία μεταξύ των λαών». Η Διεθνής Ημέρα Μουσείων καθιερώθηκε στην Ελλάδα από το 1984. Κάθε χρόνο, παράλληλα με το γενικότερο μήνυμα του εορτασμού, διερευνάται σ' όλες τις χώρες – μέλη του ICOM, με ομιλίες, εκθέσεις, συναντήσεις και άλλες εκδηλώσεις, ένα ειδικό θέμα που συνδέεται με τα μουσεία και το ρόλο τους στη σύγχρονη κοινωνία¹³ (Εικόνα 2).

---

¹² Ενδεικτική της πλούσιας δράσης του ελληνικού ICOM είναι η διοργάνωση πλήθους συνεδρίων και συμποσίων κατά την πρώτη δεκαετία της λειτουργίας του, όπως αναφέρονται παρακάτω:

- Περιφερειακή Συνάντηση Μουσειολογίας (1984)
- Ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής για την Αρχιτεκτονική και τις Τεχνικές Μουσείων (1985)
- Ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής Μουσείων Αρχαιολογίας και Ιστορίας (1987)
- Ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση και την Πολιτιστική Δράση στα Μουσεία (1988)
- Ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής Τεκμηρίωσης Μουσειακών Αντικειμένων (1990)
- Ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής Μουσειολογίας (1993) (Πηγή: icofofom. Iss.22).

¹³ Η Διεθνής Ημέρα Μουσείων για το 2018 είχε ως θέμα «Μουσεία και (Δια-δίκτυα) Νέες Προσεγγίσεις – Νέο Κοινό» και τιμώμενο μουσείο ήταν το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών του Ομίλου ΟΤΕ, ενώ το 2017, τιμήθηκε το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος και ο εορτασμός είχε ως θέμα «Μουσεία και Αμφιλεγόμενες Ιστορίες: τα μουσεία μιλούν για εκείνα που δε λέγονται» (Πηγή: Ένημερωτικό Δελτίο ICOM, τεύχος 14, Δεκέμβριος 2017).

Εικόνα 2: Η αφίσα για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων 2018

Πηγή:<http://network.icom.museum/icom-greece/>

- 1989: Μετάφραση Κώδικα Δεοντολογίας ICOM. Σημαντικό ρόλο στην διάδοση και διάχυση των νέων διεθνών μουσειακών τάσεων έπαιξε η ελληνική μετάφραση του γαλλικού πρωτοτύπου: *Code de déontologie professionnelle*, ο οποίος αποτελούσε τον τότε ισχύοντα Κώδικα Δεοντολογίας που είχε υιοθετηθεί το 1986. Σύμφωνα με την κα Χατζηνικολάου, (Παράρτημα Ι) η μετάφραση του Κώδικα Δεοντολογίας αποτέλεσε τη βάση για τον καθορισμό του θεσμικού πλαισίου σχετικά με τα μουσεία σε πολλές χώρες.
- 1997: Ψήφιση του Νόμου 2557/1997(ΦΕΚ 271/Α/24-12-1997) με τίτλο «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης.» Στο άρθρο 6 του Νόμου γίνεται αναφορά στη μουσειακή πολιτική, η οποία «σχεδιάζεται και εφαρμόζεται από το Υπουργείο Πολιτισμού». Το ίδιο άρθρο προβλέπει τη συγκρότηση Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Μουσειακής Πολιτικής το οποίο θα απαρτίζεται από δεκαπέντε (15) μέλη. Το Συμβούλιο θα γνωμοδοτούσε για θέματα μουσειακής πολιτικής ύστερα από ερωτήματα του Υπουργού Πολιτισμού και θα πρότεινε μέτρα υποστήριξης και εξειδίκευσης της μουσειακής πολιτικής. Ο Νόμος επίσης προέβλεπε την έκδοση προεδρικού διατάγματος,

ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, το οποίο θα καθόριζε τις κατηγορίες μη κρατικών μουσείων και τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί το μουσείο για να χαρακτηριστεί ως τέτοιο με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού.

Είναι η πρώτη φορά που γίνεται αναφορά σε νομοθετικό κείμενο στην ύπαρξη προϋποθέσεων για το χαρακτηρισμό ενός χώρου ως μουσείο. Ωστόσο, οι προβλέψεις του Νόμου δεν αξιοποιήθηκαν επαρκώς. Το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Μουσειακής Πολιτικής συστάθηκε και συνεδρίασε κάποιες φορές, αλλά το προεδρικό διάταγμα δεν εκδόθηκε ποτέ.

- 1999: Διεθνής Συνάντηση για την Πιστοποίηση Μουσείων στην Αθήνα. Η Διεθνής Συνάντηση με θέμα «Museum Accreditation. A Quality Proof for Museums» διοργανώθηκε από το Ελληνικό Τμήμα ICOM και τη Διεθνή Επιτροπή Περιφερειακών Μουσείων (ICOM/ICR). Στη συνάντηση συζητήθηκαν μεταξύ άλλων και κάποιες διαφαινόμενες δυσκολίες σχετικά με την πιστοποίηση των περιφερειακών μουσείων. Τα πρακτικά της συνάντησης δημοσιεύτηκαν στην Αγγλική γλώσσα. Η Διεθνής Επιτροπή Περιφερειακών Μουσείων συνέχισε να ασχολείται με το ζήτημα της ποιοτικής αναβάθμισης των μουσείων και της πιστοποίησης. Το 2002 διαμόρφωσε τις κατευθυντήριες γραμμές και τα πρότυπα για τη βελτίωση της ποιότητας των μουσείων, σε μία έκδοση με τίτλο «Guidelines to Improve Museum Quality and Standards» (Χατζηνικολάου, 2016).

- 2001: Ίδρυση του Διαπανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού «Μουσειολογία-Διαχείριση Πολιτισμού» από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Με την ίδρυσή του η θεωρητική μουσειολογία βρίσκει τη θέση της στα Πανεπιστήμια, σηματοδοτώντας την ανάδυση ερευνητικών πρωτοβουλιών από τα Ανώτατα Ιδρύματα της χώρας. Η επιστήμη της μουσειολογίας ως κλάδος ανώτατων σπουδών, εμφανίστηκε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 2000, με καθυστέρηση περίπου τριάντα ετών από την εμφάνισή της σε άλλες χώρες, καθυστέρηση που προκαλεί εντύπωση αν λάβει κανείς υπόψη τον πλούτο της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Ωστόσο, η ανάπτυξη της μουσειολογίας τα τελευταία χρόνια, δείχνει την απήχηση που έχει ως αντικείμενο σπουδών τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό. Ως ένα βαθμό, αυτή η απήχηση συμβαδίζει με την αναγνώριση της μουσειολογίας όχι μόνο ως επιστημονικού αντικειμένου, αλλά και ως επαγγελματικού κλάδου. Όλο και

περισσότερο γίνεται κατανοητό ότι τα μουσεία χρειάζονται επιστήμονες με σπουδές, ειδικευση και κατάρτιση όχι μόνο στις επιστήμες που σχετίζονται με τις συλλογές τους (Αρβανίτης, 2018).

- 2003: Ίδρυση Μεταπτυχιακού Τμήματος Μουσειακών Σπουδών στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η μουσειολογία εδραιώνεται ως επιστήμη. Έχει προηγηθεί, το 2002, η λειτουργία στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο του μεταπτυχιακού Προγράμματος Διοίκησης Πολιτισμικών Μονάδων, όπου διδάσκονται μαθήματα ιστορίας, διαχείρισης μουσείων και ζητημάτων μουσειολογίας (Σκαλτσά, 2014).

Οι μεταβολές στο θεωρητικό πλαίσιο αλλά και στην κοινωνία γενικότερα ενσωματώθηκαν στο Ν.3028/2002 (ΦΕΚ Α΄ 153/28-6-2002), με τίτλο «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», ο οποίος αποτέλεσε μία νέα, σύγχρονη βάση για τις πολιτικές που σχετίζονται με τον πολιτισμό γενικότερα, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Τα οφέλη της εφαρμογής συστημάτων Αναγνώρισης Μουσείων

3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Όπως αναφέρθηκε, τα συστήματα αναγνώρισης μουσείων υπήρξαν αρχικά πρωτοβουλία των διαφόρων επαγγελματικών ενώσεων, όπως της Αμερικανικής Ένωσης Μουσείων ή της Βρετανικής Ένωσης Μουσείων και χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1970. Λειτουργούσαν ως συστήματα εγγραφής/πιστοποίησης (Registration/Accreditation Schemes) και αποσκοπούσαν στην εφαρμογή αρχών, επαγγελματικής δεοντολογίας και ενδυνάμωσης του θεσμού των μουσείων τόσο στο κοινό όσο και στις αρμόδιες κρατικές αρχές και τη συνεπακόλουθη εξασφάλιση χρηματοδότησης από αυτές ή χορηγιών από ιδιώτες. Χαρακτηριστικά συστήματα αναγνώρισης-πιστοποίησης των μουσείων είναι τα Accreditation Scheme (Βρετανία) και Museum Assessment Programme (ΗΠΑ), το οποίο αποτελεί μια διαδικασία αυτό-αξιολόγησης και αξιολόγησης από μουσειολόγους και προετοιμάζει το μουσείο για την πλήρη πιστοποίηση. Η εφαρμογή των συστημάτων πιστοποίησης επιφέρει σημαντικά οφέλη, τόσο για τα ίδια τα μουσεία και τη μουσειακή κοινότητα, όσο και για το κοινό και τις τοπικές κοινωνίες.

3.2. Οφέλη για τα Μουσεία

Στον πυρήνα όλων των συστημάτων αναγνώρισης βρίσκεται η έννοια της αυτο-αξιολόγησης και αυτο-βελτίωσης των μουσείων. Πρόκειται για το σημαντικότερο στάδιο της διαδικασίας, αφού το μουσείο καλείται να εξετάσει μία σειρά από εσωτερικές λειτουργίες και πρακτικές που ακολουθεί σε θέματα οργάνωσης, επιμέλειας συλλογών και υπηρεσιών προς το κοινό και να τις βελτιώσει ή ακόμη, σε περίπτωση που δεν εφαρμόζει κάποια από αυτές, να τις υιοθετήσει και να βελτιώσει τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά.

Το επόμενο στάδιο της διαδικασίας είναι ο εξωτερικός έλεγχος από το φορέα που διεξάγει την πιστοποίηση και η αξιολόγηση του μουσείου ως προς την εφαρμογή των κριτηρίων του συστήματος.

Στις περισσότερες χώρες, όπως και στην Ελλάδα, η αναγνώριση είναι μία προαιρετική διαδικασία. Η όλη διαδικασία αναγνώρισης έχει για τα μουσεία το χαρακτήρα της μετάβασης από ένα καθεστώς χαλαρής επικοινωνίας με τον κρατικό ή επαγγελματικό φορέα, σε ένα καθεστώς ηθελημένης εποπτείας. Συνεπάγεται επίσης αυξημένο κόστος για την κάλυψη αναγκών σε υποδομές και προσωπικό, προκειμένου να πληρούνται οι προϋποθέσεις αναγνώρισης. Είναι εύλογο τα μουσεία να προσβλέπουν σε σημαντικά οφέλη από την αναγνώριση, διαφορετικά δεν θα αφιέρωναν πολύτιμους πόρους – οικονομικούς, υλικοτεχνικούς και ανθρώπινους – προκειμένου να ενταχθούν στον κατάλογο των αναγνωρισμένων μουσείων. Αναμφίβολα, τα οφέλη της εφαρμογής συστημάτων αναγνώρισης διαχέονται (ή θα πρέπει να διαχέονται) και στην κοινωνία, και επιπλέον ενισχύουν το ρόλο της δημόσιας διοίκησης.

Οι προϋποθέσεις των συστημάτων αναγνώρισης αφορούν σε τρία πεδία της μουσειακής λειτουργίας: α) την οργανωτική τους δομή, β) στον τρόπο διαχείρισης των συλλογών τους και γ) στους χρήστες και την εμπειρία τους. Η πιστοποίηση δίνει τη δυνατότητα στα μουσεία να αναβαθμιστούν ποιοτικά και στα τρία πεδία.

Μέσω των συστημάτων πιστοποίησης προωθούνται σύγχρονα πρότυπα ποιότητας και επιβραβεύονται οι καλές πρακτικές, ενώ βελτιώνονται οι παρεχόμενες υπηρεσίες καθώς και η αξιοπιστία και η αναγνωρισιμότητα του μουσείου. Επιπλέον, το μουσείο εισέρχεται σε μία διαδικασία διαρκούς αξιολόγησης, η οποία του παρέχει κίνητρα για συνεχή βελτίωση. Προωθούνται επίσης οι σχέσεις εμπιστοσύνης με τους συνεργάτες και το κοινό του, αλλά και οι συνεργασίες.

Επιπλέον διασφαλίζεται ότι γίνεται ορθή χρήση του όρου «μουσείο» σύμφωνα με τον ορισμό του ICOM ή την εθνική νομοθεσία, βελτιώνεται η αυτογνωσία του οργανισμού και δημιουργείται μία σαφέστερη εικόνα της αποστολής και των στόχων του. Μέσω της διαδικασίας, δίνεται στο μουσείο η δυνατότητα να βελτιώσει τις βασικές λειτουργίες του ανά τομέα και να υιοθετήσει μία επαγγελματική συμπεριφορά, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Η διαδικασία συμβάλει στην αύξηση της αξιοπιστίας και του κύρους των μουσείων, καθώς αποτελεί δείκτη αυξημένης αξιοπιστίας προς άλλα μουσεία σε θέματα δανεισμού αντικειμένων και συλλογών. Παράλληλα ενισχύει την ανάδειξη του μουσείου σε ένα

ευρύ δίκτυο κοινωνικών εταίρων και παρέχει τα απαραίτητα εχέγγυα για χορηγούς και υποστηρικτές. Επίσης αποτελεί κριτήριο επιλεξιμότητας για χρηματοδότηση, ένταξη σε προγράμματα, ή σε δίκτυα συνεργασιών. Είναι ενδεικτικό, ότι σε κάποια συστήματα αναγνώρισης στο εξωτερικό, δίνεται προτεραιότητα στα αναγνωρισμένα μουσεία στην περίπτωση των κρατικών επιχορηγήσεων. Γενικότερα, η ένταξή τους σε ένα ισχυρό brand- αυτό των Αναγνωρισμένων Μουσείων- βελτιώνει τις δυνατότητες προβολής και προσέλκυσης χορηγιών και επιχορηγήσεων, ενισχύοντας τη βιωσιμότητά τους.

Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί ότι στα μουσεία που έχουν υποβληθεί στη διαδικασία σημειώθηκε αύξηση των κινήτρων των εργαζομένων και βελτίωση της μεταξύ τους επικοινωνίας. Παρατηρήθηκε επίσης μεγαλύτερη ταύτιση των εργαζομένων με τους στόχους του μουσείου και αναπτύχθηκε το αίσθημα της υπερηφάνειας για τον οργανισμό που εργάζονται. Συνολικά, η πιστοποίηση ενισχύει τη βιωσιμότητα των μουσείων και τα βοηθά να εκπληρώσουν το όραμά τους (Γκαζή, 2016).

Η εφαρμογή ενός συστήματος πιστοποίησης, σηματοδοτεί τη μετάβαση από τον ερασιτεχνισμό στον επαγγελματισμό. Έχοντας κατανοήσει τις απαιτήσεις του συστήματος, τα μουσεία προβαίνουν σε μία εσωτερική αξιολόγηση, εντοπίζοντας τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία τους. Στη συνέχεια έχουν τη δυνατότητα να υιοθετήσουν καλές πρακτικές που εφαρμόζονται από άλλα μουσεία, προκειμένου να συμμορφωθούν με διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα. Ο έλεγχος, η εκπαίδευση και η αναπροσαρμογή τους μπορούν να αποτελέσουν το εφελκυστικό για την εξωστρέφεια και την αναγνωρισιμότητά τους.

3.3. Οφέλη για τη Δημόσια Διοίκηση

Η Δημόσια Διοίκηση αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία οικοδομείται το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον μιας χώρας, μέσα από την εφαρμογή πολιτικών της Κεντρικής Κυβέρνησης και τη διαχείριση οικονομικών και ανθρώπινων πόρων. Οι ενέργειες ή οι αδυναμίες της διοίκησης έχουν άμεσο αντίκτυπο στην επιχειρηματική δραστηριότητα, στη κοινωνική συνοχή και στη βιώσιμη ανάπτυξη. Λειτουργώντας σε ένα ταχύτατα μεταβαλλόμενο περιβάλλον η δημόσια διοίκηση καλείται να προσαρμοστεί στις οικονομικές και τεχνολογικές συνθήκες, να υιοθετήσει νέα κουλτούρα διοίκησης και να αποκαταστήσει τις σχέσεις εμπιστοσύνης με τους πολίτες. Ο βαθμός ωριμότητας της

διοίκησης να ασκήσει βασικές κυβερνητικές λειτουργίες αποτελεσματικά, αποτελεί μέτρο αξιολόγησης που οφείλει να καθορίζει και το εύρος των απαιτούμενων αλλαγών.

Η καθιέρωση ενός συστήματος Αναγνώρισης αποτελεί μία παρέμβαση ευρείας κλίμακας του Υπουργείου Πολιτισμού, τόσο στο περιβάλλον των μουσείων όσο και στην ίδια του τη λειτουργία. Το σύστημα της Αναγνώρισης εντάσσεται στο πλαίσιο του θεσμικού ρόλου του Υπουργείου Πολιτισμού -για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σύγχρονης δημιουργίας- και εξειδικεύεται στο τομέα άσκησης μουσειακής πολιτικής. Σκοπός του συστήματος είναι να αποκτήσουν τα μουσεία βιώσιμα χαρακτηριστικά λειτουργίας (δομή, στελέχωση, οικονομική επάρκεια, κ.λπ.) και να συμμετέχουν ενεργά στη ζωή της κοινότητας. Πρόκειται για μία μακροχρόνια διαδικασία που εξελίσσεται μαζί με τους οργανισμούς και απαιτεί τον μετασχηματισμό καθιερωμένων δομών, διαδικασιών, ρόλων και πολιτικών.

Ο χώρος του πολιτισμού αποτελεί ένα κρίσιμο πεδίο δράσης, στο οποίο επιχειρούν δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, με διαφορετικούς στόχους, δυνατότητες και μέσα. Η άσκηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων -σε οποιαδήποτε μορφή και έκταση- συμβάλλει στην παραγωγή αξιών, που διαχέονται στην κοινωνική και οικονομική σφαίρα και αναπαράγουν ή διαμορφώνουν κοινωνικές δομές και ατομικές συμπεριφορές, παρέχοντας ερμηνεία για τον κόσμο. Με γνώμονα τα παραπάνω, το Υπουργείο Πολιτισμού, οριοθετεί ένα πλαίσιο λειτουργίας των μουσείων, ώστε η άσκηση πολιτικής να ανταποκρίνεται στο επίπεδο ωριμότητάς τους και να αξιοποιεί τις δυνατότητες παρέμβασής τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή.

Είναι προφανές ότι η εφαρμογή του συστήματος αναγνώρισης επιφέρει πολλαπλά οφέλη τόσο στην εικόνα, όσο και στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Η ρύθμιση ενός μέχρι πρότινος ασαφούς πεδίου, αυτού της λειτουργίας των μουσείων, ενισχύει τον εποπτικό και επιτελικό ρόλο της διοίκησης. Τα στελέχη της δεσμεύονται στην εξυπηρέτηση ενός υψηλού στόχου, ενώ ταυτόχρονα τους δίνεται η δυνατότητα εκπαίδευσης, ανάπτυξης συνεργειών και συνεργασιών και βελτίωσης των προσωπικών και ομαδικών τους δεξιοτήτων. Η αποτελεσματική εφαρμογή του συστήματος αναγνώρισης και η αναβάθμιση του μουσειακού τομέα στη χώρα, μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, στη βιωσιμότητα των οργανισμών και στην αειφορία γενικότερα. Συνεπώς, μέσω της εφαρμογής μίας ορθής δημόσιας πολιτικής που

αποσκοπεί στην παροχή υπηρεσιών αξίας προς τους πολίτες, η δημόσια διοίκηση μπορεί να βελτιώσει την εικόνα της, να υποστηρίξει τον επιτελικό της ρόλο, να δημιουργήσει σχέσεις εμπιστοσύνης και αποδοχής από τους πολίτες και εν τέλει να «νομιμοποιήσει» την ύπαρξή της.

3.4. Οφέλη για το κοινό και τις τοπικές κοινότητες

Είναι αποδεκτό εντός της μουσειακής κοινότητας, ότι ένα πιστοποιημένο μουσείο απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του κοινού, καθώς εμφανίζει μία θετική δημόσια εικόνα και θεωρείται ένα έγκυρο μουσείο.

Τα πιστοποιημένα μουσεία έχουν πλήρη συναίσθηση ότι οι συλλογές τους ανήκουν στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και αναγνωρίζουν πόσο σημαντικός είναι ο σεβασμός προς αυτό. Συνεπώς λειτουργούν με γνώμονα την συνολική ποιότητα του μουσειακού τους έργου και με τρόπο επωφελή για την κοινωνία.

Τα μουσεία του 21ου αιώνα καλούνται να οραματιστούν εκ νέου τον κοινωνικό τους ρόλο να συνεισφέρουν στη δημιουργία μιας πιο ισορροπημένης, υγιούς και ευτυχισμένης κοινωνίας για τους πολίτες. Εκτός από τον αυτονόητο επιμορφωτικό και ψυχαγωγικό τους ρόλο, τα μουσεία μπορούν να αναδείξουν τη σημασία της πόλης ή της περιοχής στην οποία βρίσκονται, αλλά και να εμπνεύσουν τόσο τους κατοίκους όσο και τους επισκέπτες της, αποτελώντας δείκτες της υπερηφάνειας και της μοναδικότητάς της. Για το λόγο αυτό, η ενδυνάμωσή τους μέσω ενός συστήματος αναγνώρισης, πρέπει και μπορεί να είναι επωφελής και για τις τοπικές κοινωνίες που τα φιλοξενούν. Τα μουσεία όχι μόνο αποτελούν διαμορφωτές της ταυτότητας ενός τόπου αλλά εκφράζουν με ποικίλους τρόπους ανθρώπινα επιτεύγματα και καινοτομίες, συμπυκνώνοντας τα οφέλη από την άσκηση μιας μορφής πολιτιστικής δημοκρατίας. Με την ιστορική γνώση που παράγουν και τη δημοκρατική τους συγκρότηση συμβάλλουν στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων και αποτελεσματικών στρατηγικών δημιουργίας ταυτότητας τόπου (city branding), σε συνεργασία με τις δημοτικές αρχές και άλλους βασικούς εταίρους σε αντίστοιχες εκστρατείες. Τα μουσεία αποτελούν έναν από τους κεντρικούς πυλώνες μιας πόλης (σε συνδυασμό με τα νοσοκομεία, τα πανεπιστήμια, τις βιβλιοθήκες, τα κοινοτικά κέντρα, τους χώρους λατρείας κ.ά.) και μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα αύξησης της επισκεψιμότητας και της συνολικής ανάπτυξης μίας περιοχής. Με αυτό τον τρόπο

μπορούν να συνεισφέρουν τόσο στη βιωσιμότητά της, όσο και στην κοινωνική συνοχή και αρμονία, που είναι και κεντρικό ζητούμενο (Μούλιου,2015:13-14).

Ένα εγχείρημα αλληλεπίδρασης του μουσείου με την τοπική κοινωνία, είναι το Δίκτυο Μουσείων Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς (ΠΙΟΠ). Πρόκειται για ένα δίκτυο εννέα θεματικών τεχνολογικών μουσείων τα οποία ανήκουν κατά περίπτωση στην τοπική αυτοδιοίκηση ή στο ελληνικό δημόσιο.¹⁴ Το ΠΙΟΠ δεσμεύεται και αναλαμβάνει την λειτουργία τους για τα πρώτα 50 χρόνια, στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Η φιλοσοφία του ΠΙΟΠ γενικότερα είναι προσανατολισμένη στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, στην πολιτιστική όσο και στην έμμεση οικονομική τους αναβάθμιση μέσω του πολιτιστικού τουρισμού. Σύμφωνα με το διαδικτυακό τόπο του Δικτύου το 2016 περίπου 220 χιλ. άτομα επισκέφθηκαν τα μουσεία του ΠΙΟΠ, σημειώνοντας αύξηση κατά 14,25% σε σχέση με το 2015, ενώ το 2017 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε κατά 43,2% σε σχέση με το 2016, ξεπερνώντας τα 314 χιλ. άτομα. Η αυξανόμενη επισκεψιμότητα των μουσείων του Δικτύου ΠΙΟΠ είναι αποτέλεσμα της ολοένα μεγαλύτερης αναγνωρισιμότητάς τους.

---

¹⁴ Το Δίκτυο ΠΙΟΠ περιλαμβάνει τα εξής μουσεία: 1.Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί, 2.Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης στη Δημητσάνα Αρκαδίας, 3.Μουσείο Ελιάς και Ελληνικού Λαδιού στη Σπάρτη, 4.Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου (Αγία Παρασκευή), 5.Μουσείο Πλινθοκεραμοποιίας Ν.& Σ. Τσαλαπάτα στο Βόλο, 6.Μουσείο Μαρμαροτεχνίας στον Πύργο Τήνου, 7.Μουσείο Περιβάλλοντος Στυμφαλίας στην ορεινή Κορινθία, 8.Μουσείο Μαστίχας Χίου, 9.Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα (<https://www.piraeusbankgroup.com/el/corporate-responsibility/culture/actions/museums>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συστήματα Αναγνώρισης στο εξωτερικό: ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Κύπρος

Τα συστήματα πιστοποίησης που εφαρμόζονται σε χώρες του εξωτερικού, εμφανίζουν αρκετές διαφορές μεταξύ τους τόσο ως προς το φορέα διαχείρισης του συστήματος, όσο και ως προς τη διαδικασία. Ωστόσο, όλα χρησιμοποιούν έναν ορισμό της έννοιας «μουσείο», ένα κατάλογο προϋποθέσεων σύμφωνα με το οποίο αξιολογούνται τα μουσεία, και προβλέπουν κάποια οφέλη για όσα μουσεία ολοκληρώσουν τη διαδικασία με επιτυχία. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ενδεικτικά και συνοπτικά τα συστήματα πιστοποίησης τεσσάρων χωρών: των ΗΠΑ, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας και της Κύπρου.

4.1 ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ είναι η πρώτη χώρα που διαμόρφωσε και έθεσε σε εφαρμογή ένα σύστημα πιστοποίησης για τα μουσεία. Ο φορέας υλοποίησης της διαδικασίας πιστοποίησης δεν είναι το αμερικανικό δημόσιο, αλλά επαγγελματικοί φορείς στον τομέα των μουσείων. Συγκεκριμένα το 1906 ιδρύθηκε η Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων (American Association of Museums - AAM) με σκοπό τη συνολική βελτίωση των μουσείων και την ενίσχυση του μουσειακού τομέα μέσω της διαδικασίας πιστοποίησης. Ωστόσο, το πρώτο ενιαίο σύστημα πιστοποίησης για τα μουσεία της χώρας εφαρμόστηκε το 1971. Δύο χρόνια αργότερα η AAM διατύπωσε τον ορισμό του μουσείου ως «ένα οργανωμένο και μη κερδοσκοπικό ίδρυμα κατά βάση με εκπαιδευτικό ή αισθητικό σκοπό, στελεχωμένο από επαγγελματικό προσωπικό, το οποίο κατέχει και χρησιμοποιεί υλικά αντικείμενα, τα οποία προσέχει και εκθέτει στο κοινό σε τακτική βάση» (Βγενόπουλος, Παπαδημητρίου, 2017:10). Όσα μουσεία επιθυμούσαν να πιστοποιηθούν έπρεπε πρώτα να ελέγξουν αν οι πρακτικές τους συμβαδίζουν με τον παραπάνω ορισμό. Σήμερα η Αμερικάνικη Ένωση Μουσείων έχει μετονομαστεί σε Αμερικανική Συμμαχία των Μουσείων (American Alliance of Museums) και εξακολουθεί να διαχειρίζεται το σύστημα πιστοποίησης. Για να ενταχθεί στο πρόγραμμα ένα μουσείο θα πρέπει να έχει υιοθετήσει τον ορισμό, να είναι τουλάχιστον για δύο χρόνια προσβάσιμο στο κοινό και να λειτουργεί για χίλιες ώρες ετησίως. Επιπλέον το 80% της συλλογής του θα πρέπει να είναι προσβάσιμο, να μισθώνει τουλάχιστον έναν ειδικό για τα μουσεία, να υπάρχει μόνιμος διευθυντής και να έχει την οικονομική δυνατότητα να λειτουργεί ικανοποιητικά. Θα πρέπει επίσης να πληροί τα

Χαρακτηριστικά της Αριστείας για τα Αμερικάνικα Μουσεία (Characteristics of Excellence for U.S. Museums) και να έχει συμπληρώσει τα Βασικά Έγγραφα του Προγράμματος Επαλήθευσης (Core Documents Verification Program). Οι βασικές προϋποθέσεις, όπως περιγράφονται αναλυτικά στην ιστοσελίδα της AAM, αφορούν την εμπιστοσύνη του κοινού και τη λογοδοσία, την αποστολή και τον προγραμματισμό, την ηγεσία και την οργανωσιακή δομή, την επιμέλεια των συλλογών, την εκπαίδευση και την ερμηνευτική πολιτική, την οικονομική σταθερότητα, τις υποδομές και τη διαχείριση κινδύνων (aam.us). Στην ουσία τα μουσεία αξιολογούνται με βάση δύο ερωτήματα: α) σε ποιο βαθμό το μουσείο εκπληρώνει την αποστολή και τους στόχους του και β) σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται σε πρότυπα και βέλτιστες πρακτικές ανάλογα με τις δυνατότητές του.

Τα οφέλη της πιστοποίησης για τα μουσεία αφορούν στην αναγνωρισιμότητά τους, στην αξιολόγησή τους από επαγγελματίες μουσειολόγους, στην αύξηση της αξιοπιστίας τους, στην προσέλκυση χορηγών, και στη διευκόλυνση του δανεισμού μεταξύ ιδρυμάτων. Η πιστοποίηση λειτουργεί επίσης ως εργαλείο μόχλευσης της αλλαγής. Σήμερα, τα αναγνωρισμένα μουσεία στις ΗΠΑ ανέρχονται σε 1.070 ενώ σε διαδικασία αναγνώρισης βρίσκονται άλλα 5 μουσεία (aam.us).

4.2. Ηνωμένο Βασίλειο

Η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που επιχείρησε να εφαρμόσει ένα σύστημα πιστοποίησης μουσείων ήταν το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο προσπάθησε να εφαρμόσει αυτούσιο το αμερικάνικο μοντέλο τη δεκαετία του '70, χωρίς επιτυχία. Κατά τα επόμενα έτη αναπτύχθηκε ένα σύστημα πιστοποίησης μουσείων, προσαρμοσμένο στα βρετανικά χαρακτηριστικά, με την ονομασία Σχέδιο για την Εγγραφή των Μουσείων «Museum Registration Scheme», το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή το 1988.

Ο ορισμός που χρησιμοποιείται για το χαρακτηρισμό ενός ιδρύματος ως μουσείο είναι αυτός της Βρετανικής Ένωσης Μουσείων (Museum Association), ο οποίος προβλέπει ότι ένα μουσείο θα πρέπει «να δίνει τη δυνατότητα στο κοινό να εξερευνά τις συλλογές για λόγους έμπνευσης, εκμάθησης και ψυχαγωγίας. Επίσης το ίδρυμα θα πρέπει να συλλέγει, να προστατεύει και να παρέχει πρόσβαση στα αντικείμενα της συλλογής, τα οποία θα διατηρούνται προς όφελος της κοινωνίας» (Βγενόπουλος, Παπαδημητρίου, 2017:24). Σήμερα αρμόδιο για τη διαχείριση του συστήματος πιστοποίησης είναι το

Συμβούλιο Τεχνών της Αγγλίας (Arts Council England). Οι προϋποθέσεις για την πιστοποίηση, όπως αναλυτικά περιγράφονται στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου Τεχνών αφορούν: α) την οργάνωση και διοίκηση του μουσείου β) τον προγραμματισμό των δράσεων του και τις πηγές χρηματοδότησης για την υλοποίησή του γ) τη διαχείριση κινδύνων, δ) τη διατήρηση και τον εμπλουτισμό των συλλογών ε) την πληροφόρηση σχετικά με τις συλλογές στ) τη συντήρηση των συλλογών ζ) την προσβασιμότητα του κοινού η) την ανάπτυξη κοινού και θ) τη δέσμευση για τη βελτίωση της εμπειρίας που αποκομίζει το κοινό (artscouncil.org.uk). Η διαδικασία της πιστοποίησης διαρκεί από ένα μέχρι τρία χρόνια, ενώ μέχρι το Σεπτέμβριο του 2018 είχαν πιστοποιηθεί 1734 μουσεία (artscouncil.org.uk).

Σήμερα, ο θεσμός της πιστοποίησης στο Ηνωμένο Βασίλειο προσπαθεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του 21ου αιώνα, εστιάζοντας στη μείωση της γραφειοκρατίας, στη διεύρυνση των συνεργασιών στο μουσειακό τομέα και κυρίως στις ανάγκες των ανθρώπων (Croxford, 2016).

4.3 Γαλλία

Στη γαλλική νομοθεσία τα «Μουσεία της Γαλλίας», δηλαδή τα πιστοποιημένα μουσεία της χώρας, δημόσια και μη δημόσια είναι ιδρύματα που «στοχεύουν στη διατήρηση, στην αποκατάσταση, στη μελέτη και στον εμπλουτισμό των συλλογών, στη διάθεση τους στο κοινό, στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή εκπαιδευτικών δράσεων, στη εξασφάλιση της ίσης πρόσβασης όλων στον πολιτισμό, στη συνεισφορά στη διαδικασία της μάθησης και της έρευνας καθώς και στη διάχυση τους» (Βγενόπουλος, Παπαδημητρίου, 2017:20). Τόσο ο ορισμός, όσο και η διαδικασία που απαιτείται για την απονομή του τίτλου ισχύουν από το 2002. Η διαδικασία είναι περίπλοκη και προϋποθέτει τη γνωμοδότηση αρκετών φορέων, ανάλογα με το αντικείμενο του μουσείου. Η τελική απόφαση σχετικά με την πιστοποίηση εκδίδεται από το Ανώτατο Συμβούλιο των «Μουσείων της Γαλλίας». Τα μουσεία ελέγχονται με βάση κάποια κριτήρια, τα οποία αφορούν τη συγκρότηση, τη συντήρηση, τη μελέτη και τον εμπλουτισμό των συλλογών τους, την ύπαρξη επιστημονικού προσωπικού, τις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες και τον επιστημονικό και πολιτιστικό τους έργο. ([culture.gouv.fr.](http://culture.gouv.fr)) Τα οφέλη που αποκομίζουν τα «Μουσεία της Γαλλίας», εκτός από τη χρήση του ειδικού σήματος του Υπουργείου Πολιτισμού της Γαλλίας, είναι η συμμετοχή τους σε ένα δίκτυο μουσείων

που συμβάλλει στην ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών, αλλά και στην ανταλλαγή συλλογών. Σε περίπτωση κατάθεσης προσφοράς για απόκτηση αντικειμένων τα «Μουσεία της Γαλλίας» προηγούνται. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα λήψης κρατικών επιδοτήσεων για τις πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δράσεις των μουσείων, καθώς και η δυνατότητα φοροαπαλλαγών για τους χορηγούς τους. Τέλος, ένα «Μουσείο της Γαλλίας» μπορεί να ασφαλίσει τις συλλογές του, να αξιοποιήσει εκθέματα από τις αποθήκες των Εθνικών Μουσείων και να λάβει κρατική συμβουλευτική αρωγή. Μέχρι σήμερα, τον τίτλο του «Μουσείου της Γαλλίας» κατέχουν 1.220 από τα περίπου 5.000 γαλλικά μουσεία.

4.4. Κύπρος

Η Κυπριακή νομοθεσία ορίζει ως μουσείο «τον ανοικτό προς το κοινό, μη κερδοσκοπικό οργανισμό που υπηρετεί την κοινωνία και την ανάπτυξή της, ο οποίος αποκτά, δέχεται, φυλάσσει και διατηρεί αντικείμενα ή συλλογές αντικειμένων που αποτελούν υλική μαρτυρία του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, τα οποία καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει προς το κοινό με σκοπό τη μελέτη, εκπαίδευση και ψυχαγωγία του» (aca-cy.org). Ο ισχύον Νόμος 58 (I) 2009 αναφέρεται στην πιστοποίηση των ιδιωτικών μουσείων και των μουσείων τοπικής αυτοδιοίκησης και δεν αφορά τα δημόσια μουσεία. Οι προϋποθέσεις σχετίζονται με τον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας του μουσείου, την ύπαρξη ξεκάθαρου σκοπού και επιδιώξεων, την ερμηνεία, τεκμηρίωση, συντήρηση και διαχείριση των συλλογών του και την τήρηση σχετικού μητρώου, την πρόσβαση των επισκεπτών και των ερευνητών στο μουσείο, την ύπαρξη επαρκούς προσωπικού και επιστημονικών συνεργατών, την καταλληλότητα του κτηρίου και την παρουσίαση οικονομικών καταστάσεων. Η αίτηση για αναγνώριση ενός μουσείου – η οποία υποβάλλεται σε εθελοντική βάση – εξετάζεται από την πενταμελή Επιτροπή Μουσείων και η απόφαση εκδίδεται από τον Υπουργό Πολιτισμού. Τα αναγνωρισμένα μουσεία τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου και είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν ενημερωτικές εκθέσεις σχετικά με τις δραστηριότητες και τα οικονομικά τους στοιχεία. Το πιστοποιητικό αναγνώρισης είναι δυνατόν να ανακληθεί. Τα οφέλη για το αναγνωρισμένα μουσεία, εκτός από τη χρήση του ειδικού σήματος και την αύξηση τους κύρους τους, περιλαμβάνουν και οικονομικό όφελος καθώς ο νόμος προβλέπει ότι μπορούν να λαμβάνουν, υπό προϋποθέσεις, κρατική χορηγία με

σκοπό την προώθηση συγκεκριμένων αναπτυξιακών δραστηριοτήτων, έργων και προγραμμάτων για την περαιτέρω βελτίωση και ενίσχυση της λειτουργίας τους (aca-cy.org).

Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου, επιχειρώντας το 2004 να χαρτογραφήσει το μουσειακό τοπίο της χώρας, πραγματοποίησε μία έρευνα, σύμφωνα με την οποία στη χώρα λειτουργούσαν ως ιδιωτικά μουσεία 56 χώροι, με τα περισσότερα από αυτά να μην πληρούν τις προϋποθέσεις του ICOM για τα μουσεία. Ο νόμος του 2009 ενσωμάτωσε τις αρχές των διεθνών οργανισμών για τη μουσειακή πολιτική και έθεσε τις βάσεις για την αναβάθμιση του μουσειακού τομέα. Το 2011 ξεκίνησε η διαδικασία ενημέρωσης των μουσείων για την αναγνώριση και οι πρώτες αιτήσεις υποβλήθηκαν το 2013. Παρά το ενδιαφέρον εκ μέρους των ιδιωτικών μουσείων, μέχρι σήμερα έχουν λάβει πιστοποιητικό αναγνώρισης μόνο τέσσερα μουσεία, γεγονός που καταδεικνύει τη δυσκολία εφαρμογής κάθε νέας πολιτικής (Νικολάου, 2016).

Εικόνα 3: Το σήμα της Κύπρου για τα αναγνωρισμένα μουσεία

Πηγή: <http://www.moec.gov.cy/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η σύγχρονη μουσειακή πολιτική στην Ελλάδα

5.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα σηματοδότησαν μία σειρά από δημιουργικές μεταβολές στο μουσειακό τομέα. Ιδρύθηκαν νέα Λαογραφικά Μουσεία σε όλη την Επικράτεια [π.χ. Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης το 1970, Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων-Κέντρο Εθνομουσικολογίας (ΜΕΛΜΟΚΕ) το 1991] και Ιστορικά Μουσεία (το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο εγκαινιάζεται το 1962). Επίσης ιδρύθηκαν Ναυτικά Μουσεία και Βυζαντινά Μουσεία (στη Ζάκυνθο, Γιάννενα, Καστοριά, Μονεμβασιά, Θεσσαλονίκη, Βέροια, κ.α.) και Πινακοθήκες (η Εθνική Πινακοθήκη απέκτησε μόνιμη στέγη το 1976). Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την οργάνωση νέου τύπου μουσείων (Τεχνολογικά, Υπαίθρια, κ.α.), τη δημιουργία Μουσείων Εικαστικών Τεχνών, την οργάνωση νέων δράσεων που απευθύνονται στο ευρύ κοινό (εκπαιδευτικά προγράμματα, περιοδικές εκθέσεις, κ.α.) και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών (Μούλιου, 2016).

Η Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού από την ίδρυσή της, στήριξε την ιδιωτική πρωτοβουλία και ενθάρρυνε τη δημιουργία πολιτιστικών λαογραφικών πυρήνων. Επίσης προώθησε τη συστηματική ενημέρωση των πολιτών για την αξία των νεότερων μνημείων και των έργων λαϊκής δημιουργίας, αλλά και τη διάσωση, συλλογή και φύλαξη του εναπομείναντος λαογραφικού υλικού. Η συνεργασία ιδιωτών με τη Διεύθυνση είχε ως αποτέλεσμα την ευαισθητοποίηση των πολιτών και τη συγκέντρωση πολλών χιλιάδων αντικειμένων λαογραφικού ενδιαφέροντος (Προβατάκης, 1994:40). Επιπλέον συγκεντρώθηκαν πολλά μνημεία του λόγου, όπως τραγούδια, μοιρολόγια και μαντινάδες, παροιμίες, ήθη και έθιμα κ.α. Το πλήθος και η ποικιλομορφία του συγκεντρωθέντος υλικού δημιούργησε την ανάγκη οργάνωσης και λειτουργίας λαογραφικών μουσείων σύμφωνα με τις απαιτήσεις της σύγχρονης μουσειολογίας. Ήδη στην Α΄ Συνάντηση Λαογραφικών Μουσείων των Χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το 1992, γίνεται λόγος για την ανάγκη θεσμοθέτησης ενός πλαισίου λειτουργίας, οργάνωσης και διοίκησης του μουσειακού χώρου που θα χαράξει τις γενικές γραμμές λειτουργίας των μουσείων και θα θεσπίσει τους γενικούς κανόνες και τους επιδιωκόμενους στόχους για κάθε μουσείο (Μιχαηλίδου, 1994:115). Επίσης τονίζεται ότι

η ενσωμάτωση, των περιφερειακών κυρίως μουσείων στην τοπική κοινωνία θα απαιτήσει μεγαλύτερες δυνατότητες πολιτιστικής παρέμβασης, καθώς μπορούν μελλοντικά να αποτελέσουν το κέντρο της πνευματικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ζωής μίας περιοχής.

Μετά την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, παρατηρείται μία συγκρατημένη τάση δημιουργίας νέων μουσείων, η οποία εν μέρει οφείλεται στην οικονομική κρίση και την περιστολή δαπανών που αυτή επιφέρει. Σήμερα, τα μουσεία που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια διαχωρίζονται σε δύο κύριες κατηγορίες: α) τα κρατικά μουσεία (κυρίως αρχαιολογικά), β) τα ιδιωτικά και τα μουσεία δημοσίων φορέων, ανεξαρτήτως νομικής μορφής και θεματικής των συλλογών τους. Εκτιμάται ότι ο συνολικός τους αριθμός ανέρχεται στα εξακόσια (600), εκ των οποίων τα διακόσια τριάντα (230) είναι τα κρατικά αρχαιολογικά μουσεία. Ο εκτιμώμενος αριθμός των εξακοσίων (600) μουσείων προκύπτει μέσα από τον συνυπολογισμό των πέντε (5) μη κρατικών αρχαιολογικών μουσείων, των περίπου εκατό πενήντα (150) εκκλησιαστικών μουσείων, των περίπου ογδόντα (80) πινακοθηκών και ιδιωτικών μουσείων εικαστικών τεχνών, των μουσείων ιστορίας-λαογραφίας-εθνολογίας, καθώς και των ποικίλων θεματικών μουσείων που λειτουργούν στη χώρα (περίπου 80). Επιπλέον, από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας λειτουργούν στρατιωτικά μουσεία (περίπου 40) και από ακαδημαϊκά ιδρύματα σαράντα οκτώ (48) πανεπιστημιακά μουσεία.¹⁵ Κρίνοντας μόνο από τον αριθμό και τη διαφοροποίηση των ελληνικών μουσείων, διαφαίνεται η επιτακτική ανάγκη εφαρμογής ενός πλαισίου κανόνων.

5.2. Το Νομοθετικό Πλαίσιο

Το πολιτιστικό περιβάλλον, όπως και το φυσικό, προστατεύονται από το Σύνταγμα και συγκεκριμένα από το άρθρο 24 του Συντάγματος, οι παράγραφοι 1 και 6 του οποίου κατοχυρώνουν την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παράγραφο 1, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και, όπως προστέθηκε με την αναθεώρηση του 2001, δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα

---

¹⁵ Τα στοιχεία μου δόθηκαν προφορικά από τη ΔΑΜΕΕΠ.

προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας, αρχής που κατοχυρώνεται ρητά με την τελευταία αναθεώρηση, διέπει την ανάπτυξη και είναι γνωστή και ως αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (Βουδούρη, 2003:132).

5.2.1. Ο Νόμος 3028/2002

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο Ν.3028/2002, ο οποίος ισχύει μέχρι σήμερα, αποτέλεσε ένα σημαντικό εργαλείο για την θέσπιση και εφαρμογή των πολιτιστικών πολιτικών. Ο συγκεκριμένος Νόμος ενσωμάτωσε επιστημονικές απόψεις και ρυθμίσεις που περιλαμβάνονταν σε Κώδικες Δεοντολογίας, σε Συστάσεις της UNESCO και σε Διεθνείς Συμβάσεις που είχε κυρώσει η χώρα μας. Στο Ν.3028/2002 αποτυπώνει μία σταδιακή αλλαγή νοοτροπίας που αφορά συνολικά τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο αλλά και στη χώρα μας, από το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα μέχρι τις μέρες μας.

Το άρθρο 45 του νόμου αναφέρεται στα μουσεία και διατυπώνει έναν αρκετά διευρυμένο ορισμό για αυτά. Ειδικότερα αναφέρει ότι «Ως μουσείο νοείται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Ως μουσεία μπορούν να θεωρηθούν επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες, όπως τα μουσεία ανοικτού χώρου».

Στο άρθρο 51 ο νόμος προβλέπει ότι με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτείται το Συμβούλιο Μουσείων που αποτελείται από δεκαεννέα (19) μέλη προερχόμενα από συναφείς επιστημονικούς κλάδους. Το Συμβούλιο Μουσείων γνωμοδοτεί για ζητήματα που σχετίζονται με την ίδρυση, αναγνώριση και λειτουργία των μουσείων, τα οποία περιγράφονται αναλυτικά στο νόμο.

Ο νόμος καθορίζει το πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας μουσείου από το Δημόσιο. Προβλέπει την έκδοση απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, εφόσον διασφαλίζονται οι λειτουργίες και οι σκοποί του ορισμού του

μουσείου στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής μουσείων. Μεταξύ άλλων, απαιτείται η ύπαρξη μίας ή περισσότερων συλλογών και η επάρκεια και καταλληλότητα των εγκαταστάσεων, του απασχολούμενου προσωπικού και των άλλων μέσων για την επίτευξη των στόχων του μουσείου. Επισημαίνεται ακόμη ότι σύμφωνα με το άρθρο 73 του νόμου «τα λειτουργούντα, κατά την έναρξη ισχύος του νόμου, μουσεία που έχουν ιδρυθεί με νόμο, λογίζονται ως αναγνωρισμένα» κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 45. Οφείλουν όμως να προσαρμοστούν στις ρυθμίσεις του άρθρου και των κανονιστικών πράξεων που προβλέπονται σε αυτό. Επίσης, καλούνται να υποβάλουν έκθεση, από την οποία να προκύπτει η προσαρμογή τους στις προβλεπόμενες ρυθμίσεις σε διάστημα τριών ετών από την έναρξη ισχύος της υπουργικής απόφασης.

Ο νόμος ορίζει ότι είναι δυνατή η αναγνώριση μουσείου που ιδρύεται ή που ανήκει σε άλλο νομικό πρόσωπο εκτός του δημοσίου, μετά από αίτηση αυτού με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Για την αναγνώριση ενός μη δημόσιου μουσείου συνεκτιμώνται, μεταξύ άλλων, το ενδιαφέρον των συλλογών, η επάρκεια και η καταλληλότητα των εγκαταστάσεων, του απασχολούμενου προσωπικού και των άλλων μέσων και τρόπων επίτευξης των στόχων του μουσείου. Οι περαιτέρω προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούν τα μη δημόσια μουσεία προκειμένου να αναγνωριστούν, προβλέπεται από το νόμο ότι θα προσδιοριστούν με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία θα εκδοθεί ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου Μουσείων.

5.2.2 Η Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ / Δ' / 93783 /1682 / 30-11-2011

Για τον ακριβή προσδιορισμό και την εξειδίκευση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την ίδρυση ή αναγνώριση των Μουσείων εκδόθηκε εννέα χρόνια αργότερα η Υπουργική Απόφαση σχετικά με την Αναγνώριση, με θέμα «Ίδρυση και αναγνώριση μουσείων κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν. 3028/2002» (ΦΕΚ 2385/τ. Β'/26-10-2011) ύστερα από εισήγηση των αρμόδιων Διευθύνσεων του Υπουργείου πολιτισμού και γνωμοδότηση του Συμβουλίου Μουσείων. Σύμφωνα με την κα Χατζηνικολάου (Παράρτημα Ι) η έκδοση της Υ.Α. καθυστέρησε επειδή υπήρχαν

πολλά ζητήματα προς επίλυση και εξειδίκευση. Επιπλέον δεν είχε ακόμη κατανοηθεί η ανάγκη θέσπισης της διαδικασίας πιστοποίησης.

Η υπουργική απόφαση αναφέρεται αναλυτικά τόσο στα δημόσια μουσεία όσο και στα μουσεία που δεν ανήκουν στο δημόσιο εξειδικεύοντας και αποσαφηνίζοντας τις προϋποθέσεις ίδρυσης και αναγνώρισής τους αντίστοιχα. Οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στην Υ.Α. μπορούν να ενταχθούν σε τρεις γενικές κατηγορίες:

- στην ίδρυση, οργάνωση και διοίκηση του μουσείου (καταστατικό, στέγαση, στελέχωση, οικονομική αυτάρκεια)
- στη διαχείριση των συλλογών του (σημασία συλλογής, πολιτική εμπλουτισμού της, συντήρηση, ασφάλεια)
- στις παρεχόμενες προς το κοινό υπηρεσίες (ωράριο λειτουργίας, πρόσβαση στις συλλογές, επικοινωνιακή πολιτική, εξυπηρέτηση των ΑμεΑ, υποδομές εξυπηρέτησης κοινού).

Στην Υ.Α. ορίζονται επίσης τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που πρέπει να προσκομίζονται για την απόδειξη των προϋποθέσεων. Η διαδικασία καθορίζεται σε γενικές γραμμές, αλλά ο λεπτομερής σχεδιασμός της πραγματοποιήθηκε από την Ομάδα Εργασίας που συγκροτήθηκε για το σκοπό αυτό, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια.

Στην ίδια Υ.Α. περιγράφονται οι υποχρεώσεις και τα προνόμια των αναγνωρισμένων μουσείων και ορίζεται ότι τα μουσεία, δημόσια και μη δημόσια, δύνανται να υπαχθούν στις παρακάτω κατηγορίες ανάλογα με την εμβέλεια των συλλογών τους:

- Εθνικά μουσεία
- Μουσεία πανελλήνιας εμβέλειας
- Περιφερειακά μουσεία
- Τοπικά μουσεία
- Μουσεία με διεθνείς συλλογές.

Η Υ.Α έθεσε τους όρους με τους οποίους οριοθετούνταν συγκεκριμένες διαδικασίες διαχείρισής του συστήματος αναγνώρισης μουσείων, πέρα από το επίπεδο γενικών αρχών που όριζε ο Ν.3028/2002, αλλά και πάλι δεν επαρκούσε από μόνη της για την τυποποίηση της διαδικασίας υποβολής των στοιχείων από μουσεία ή φορείς διαχείρισης που θα επιθυμούσαν να υπαχθούν σε μια διαδικασία ελέγχου και πιστοποίησης.

Για την εφαρμογή των ρυθμίσεων της Υ.Α. ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ / Δ' / 93783 /1682 / 30-11-2011 και τον καθορισμό και τυποποίηση της διαδικασίας αναγνώρισης, συγκροτήθηκε το 2012 διεπιστημονική Ομάδα Εργασίας από στελέχη του Υπουργείου Πολιτισμού και του Ελληνικού Τμήματος του ICOM. Την ομάδα αυτή συνέδραμαν, κατά περίπτωση, άτομα με εξειδικευμένη γνώση (νομικοί, συντηρητές, ειδικοί σε θέματα ασφάλειας κ.ά.).

Η Ομάδα Εργασίας σχεδίασε και πρότεινε την ακολουθητέα διαδικασία και συνέταξε τα συνοδευτικά έντυπα (έντυπο προελέγχου, έντυπο ελέγχου). Ακολούθησε περίοδος διαβούλευσης για διάστημα έξι (6) εβδομάδων, από τις 20 Οκτωβρίου έως τις 28 Νοεμβρίου 2014, όπου το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού άνοιξε διάλογο με φορείς και πολίτες για τη διαδικασία της αναγνώρισης των ελληνικών μουσείων. Κατά την περίοδο διαβούλευσης, τα έντυπα ελέγχου και προελέγχου ήταν διαθέσιμα στον διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου και κάθε ενδιαφερόμενος μπορούσε να υποβάλει τις προτάσεις ή τις παρατηρήσεις του ηλεκτρονικά (Χατζηνικολάου, 2016).

Στην Ομάδα Εργασίας συμμετείχαν δέκα στελέχη του ΥΠΠΟΑ από τέσσερις Κεντρικές Υπηρεσίες και συγκεκριμένα από τη Διεύθυνση Μουσείων Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, τη Διεύθυνση Νεώτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τη Διεύθυνση Εικαστικών Τεχνών και τη Διεύθυνση Μελετών Μουσείων και Πολιτιστικών Κτηρίων. Μετά τη δημόσια διαβούλευση, η Ομάδα Εργασίας, αφού έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν, προχώρησε στην προσαρμογή των εντύπων, καθώς και στη συμπλήρωσή της σύνθεσής της με εκπροσώπους της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεότερων Μνημείων, καθώς και του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου.

Το 2015, η Διεύθυνση Μουσείων οργάνωσε ένα ειδικό γραφείο, το οποίο συντονίζει την όλη διαδικασία της αναγνώρισης και αποτελεί σημείο αναφοράς τόσο για τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες όσο και για τους ενδιαφερόμενους φορείς.

5.3. Έντυπα Προελέγχου και Ελέγχου

Στην ιστοσελίδα του ΥΠΠΟΑ (<https://www.culture.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=2807>) έχουν αναρτηθεί τα έντυπα προελέγχου και ελέγχου και οι σχετικές την αναγνώριση πληροφορίες. Μελετώντας τα έντυπα, το ενδιαφερόμενο μουσείο μπορεί να κατανοήσει τις

προϋποθέσεις και να κρίνει αν έχει την ετοιμότητα να υποβάλει αίτηση πιστοποίησης, ή αν πρέπει να προηγηθούν κάποιες ενέργειες αναβάθμισης των υπηρεσιών του.

5.3.1. Έντυπο Προελέγχου

Το στάδιο του προελέγχου, όπως αναφέρθηκε, είναι ουσιαστικά ένα στάδιο αυτο-αξιολόγησης και προετοιμασίας για τη διαδικασία της αξιολόγησης. Το έντυπο προελέγχου περιλαμβάνει τα βασικά απαραίτητα στοιχεία που απαιτούνται σύμφωνα με την Υ.Α. προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία αναγνώρισης. Ζητείται η συμπλήρωση δεκαεπτά πεδίων και δίπλα στο κάθε πεδίο υπάρχει παραπομπή στο αντίστοιχο άρθρο της Υ.Α.

Τα έξι πρώτα πεδία (1-6) αφορούν την ταυτότητα του μουσείου, το νομικό του καθεστώς και το καταστατικό ίδρυσής του, και επίσης δηλώνεται ο νόμιμος εκπρόσωπος του μουσείου, ο επιστημονικός του υπεύθυνος και ο υπεύθυνος συντήρησης των συλλογών του.

Τα επόμενα τέσσερα πεδία (7-10) αφορούν τον προσδιορισμό του μουσείου με βάση τις συλλογές του (ιστορικό, λαογραφικό, τέχνης, βιομηχανικό, φυσικής ιστορίας κλπ), τη δήλωση της αποστολής του και των στόχων του, τη συνοπτική περιγραφή των συλλογών του και τον προσδιορισμό του τρόπου καταγραφής τους. Σημειώνονται επίσης οι ομάδες αντικειμένων που περιλαμβάνονται στις συλλογές.

Τα πεδία 11 και 12 αφορούν τη διοικητική δομή του μουσείου και το προσωπικό του – επιστημονικό, διοικητικό, φυλακτικό, τεχνικό και βοηθητικό.

Στα πέντε τελευταία πεδία (13-17) ζητείται μία συνοπτική περιγραφή των επιστημονικών, εκπαιδευτικών και λοιπών δραστηριοτήτων του μουσείου κατά την τελευταία τριετία, των κτηριακών του εγκαταστάσεων, του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και της προσβασιμότητάς τους, καθώς και στοιχεία σχετικά με τη βιωσιμότητα και την επισκεψιμότητα του μουσείου.

Στο τέλος του εντύπου παρατίθεται κατάλογος με τα έγγραφα που πρέπει να κατατεθούν.

5.3.2. Έντυπο Ελέγχου

Σκοπός του εντύπου ελέγχου είναι να διαπιστωθεί αν τα μουσεία που βρίσκονται στο στάδιο του ελέγχου εναρμονίζονται με τον ορισμό του μουσείου, όπως αυτός περιγράφεται στο άρθρο 45 του Ν. 3028/2002. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι να αποτελούν οργανισμούς βιώσιμους, που συνεχώς εξελίσσονται ανάλογα με τις συνθήκες, να επιμελούνται τις συλλογές τους με βάση επαγγελματικά πρότυπα και αρχές, να τίθενται στην υπηρεσία των πολιτών και γενικά να λειτουργούν με εξωστρέφεια και ευαισθησία προς την κοινωνία, διατηρώντας ανοικτούς διαύλους επικοινωνίας με το κοινό.

Το έντυπο ελέγχου είναι το κύριο εργαλείο για τη χαρτογράφηση των μουσείων. Τα ερωτήματα του εντύπου σχετίζονται με αυτά του εντύπου προελέγχου, ζητείται όμως από τους φορείς να εξειδικεύσουν τις πληροφορίες που έχουν ήδη δώσει, απαντώντας με μικρά κείμενα, ώστε να σχηματιστεί μία πληρέστερη και σαφής εικόνα για το μουσείο.

Στην αρχή του εντύπου (ερωτήσεις 1 – 10) τα στοιχεία ταυτότητας εμπλουτίζονται με αναφορές σε τυχόν άλλες πιστοποιήσεις, ή διακρίσεις, αν το μουσείο είναι μέλος του ICOM κλπ. Στη συνέχεια τα μουσεία καλούνται να απαντήσουν σε τρεις κατηγορίες ερωτήσεων.

Το πρώτο μέρος (ερωτήσεις 11 – 18) αφορά στον προγραμματισμό δράσεων και στις υποδομές του μουσείου. Κάποια από τα στοιχεία που ζητούνται περιλαμβάνονται και στο έντυπο προελέγχου. Τα επιπλέον στοιχεία που ζητούνται είναι η σύνθεση του οργάνου διοίκησης του νομικού προσώπου, το εγκεκριμένο τριετές πρόγραμμα του μουσείου, η περιγραφή της ερμηνευτικής πολιτικής του και ο προσδιορισμός των ερμηνευτικών του μέσων. Στη συνέχεια ζητείται η τεκμηρίωση της καταλληλότητας των κτηριακών υποδομών του μουσείου και η προσβασιμότητα σε ΑμεΑ, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Επιπλέον ζητούνται στοιχεία σχετικά με την πολιτική επιμόρφωσης του προσωπικού, τη σχέση και τη διάρκεια συνεργασίας με εξωτερικούς συνεργάτες, καθώς και το αντικείμενο του παρεχόμενου έργου, στοιχεία σχετικά με τους συντηρητές (άδεια λειτουργίας εργαστηρίων συντήρησης, αποδεικτικά εγγραφής στο μητρώο συντηρητών). Το πρώτο μέρος κλείνει με στοιχεία σχετικά με την ασφάλιση ή όχι του κτηρίου και με την ύπαρξη σχεδίου αντιμετώπισης κινδύνων έκτακτης ανάγκης.

Το δεύτερο μέρος (ερωτήσεις 19 – 25) αφορά τη διαχείριση των συλλογών του μουσείου, τον πυρήνα του μουσειακού έργου. Και σε αυτή την ενότητα ερωτήσεων επαναλαμβάνονται κάποια στοιχεία του εντύπου προελέγχου, ζητούνται ωστόσο περισσότερα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των αντικειμένων που ανήκουν στο μουσείο, όπως και για τα αντικείμενα που εκτίθενται ή έχουν παραχωρηθεί σε αυτό, αλλά και οι άδειες κατοχής και συγκρότησης συλλογής σε περίπτωση που υπάρχουν κινητά μνημεία.

Στη συνέχεια η περιγραφή της συλλεκτικής πολιτικής του μουσείου εμπλουτίζεται με την περιγραφή της ιστορίας της συλλογής και την πολιτική δανεισμού του μουσείου. Ζητούνται επίσης στοιχεία για τη μέθοδο τεκμηρίωσης που ακολουθείται, για την ερευνητική πολιτική του μουσείου, για τα εργαστήρια συντήρησης που χρησιμοποιούνται, για το ποσοστό των συντηρημένων συλλογών και τον έλεγχο των περιβαλλοντικών συνθηκών στους χώρους όπου εκτίθενται ή φυλάσσονται αντικείμενα.

Το τρίτο μέρος του εντύπου ελέγχου (ερωτήσεις 26 – 32) αφορά στην εξωστρέφεια του μουσείου, δηλαδή στις παρεχόμενες υπηρεσίες προς το κοινωνικό σύνολο. Ζητούνται στοιχεία για την τιμολογιακή πολιτική του μουσείου (εισιτήρια και τρόπος έκδοσης) και για τους χώρους και τα μέσα εξυπηρέτησης των επισκεπτών (σήμανση, φυλλάδια, ηχητική ξενάγηση κλπ). Επιπλέον, ζητούνται στοιχεία για τις περιοδικές εκθέσεις και τα εκπαιδευτικά προγράμματα της τελευταίας τριετίας, για τις υπάρχουσες εκπαιδευτικές εφαρμογές και για τις δράσεις που αφορούν ειδικές ομάδες κοινού. Επίσης ζητούνται στοιχεία για τις ψηφιακές εφαρμογές της τελευταίας τριετίας, για την οργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων ή εργαστηρίων, για τις ετήσιες διοργανώσεις στις οποίες συμμετέχει το μουσείο και για την προβολή του στο διαδίκτυο καθώς και στοιχεία για τις έρευνες αξιολόγησης των δράσεών του.

Στη συνέχεια του τρίτου μέρους ζητούνται στοιχεία για την επισκεψιμότητα του μουσείου κατά την τελευταία τριετία, για τη μέθοδο αξιολόγησής της, για την επισκεψιμότητα της ιστοσελίδας του μουσείου καθώς και για το σωματείο φίλων του μουσείου, εάν υπάρχει.

Στο τέλος του εντύπου ελέγχου, όπως και στο έντυπο προελέγχου, παρατίθεται κατάλογος με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά.

5.4. Η διαδικασία βήμα-βήμα

Η διαδικασία της αναγνώρισης, όπως περιγράφεται στη σχετική ιστοσελίδα του ΥΠΠΟΑ, περιλαμβάνει τέσσερα στάδια: το στάδιο προελέγχου, το στάδιο ελέγχου, το στάδιο αξιολόγησης και το στάδιο λήψης απόφασης. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή στη διαδικασία είναι η συμπλήρωση τριών ετών λειτουργίας του μουσείου. Αναλυτικά η διαδικασία έχει ως εξής:

- Στάδιο προελέγχου: Το πρώτο στάδιο της διαδικασίας αναγνώρισης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως στάδιο αυτοαξιολόγησης του ενδιαφερόμενου φορέα. Ο φορέας μελετά τα σχετικά έντυπα που είναι αναρτημένα στο διαδίκτυο και μετρά τις δυνάμεις του. Αν κρίνει ότι έχει ετοιμότητα, ξεκινά τη διαδικασία, εισερχόμενος στο στάδιο του προελέγχου. Στην παρούσα φάση και μέχρι να τεθεί σε λειτουργία το on-line σύστημα καταγραφής και αξιολόγησης δεδομένων αναγνώρισης μουσείων, οι ενδιαφερόμενοι φορείς αποστέλλουν ταχυδρομικώς, ή μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, την αίτησή τους με το συμπληρωμένο έντυπο προελέγχου και τον σχετικό φάκελο με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά στη Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (ΔΑΜΕΕΠ).

Στη συνέχεια, το συμπληρωμένο από τον φορέα έντυπο και ο σχετικός φάκελος εξετάζονται από τις συναρμόδιες Διευθύνσεις. Ο φορέας ειδοποιείται εγγράφως, εντός εξήντα ημερών από την υποβολή του φακέλου, για το εάν μπορεί να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο, αυτό της συμπλήρωσης του εντύπου ελέγχου. Αν ο φάκελος θεωρηθεί πλήρης, ο υποψήφιος φορέας μεταβαίνει στο επόμενο στάδιο δηλαδή στον έλεγχο. Σε αντίθετη περίπτωση, ο φορέας ενημερώνεται για τις αδυναμίες της υποψηφιότητάς του, καθώς και για τις δυνατότητες βελτίωσής της. Ο υποψήφιος έχει το δικαίωμα να επανυποβάλει αίτηση σε διάστημα τουλάχιστον ενός έτους από την ημερομηνία της έγγραφης ειδοποίησής του. Ως χρόνος υποβολής των αιτήσεων προελέγχου έχουν καθοριστεί οι μήνες Μάρτιος και Οκτώβριος κάθε έτους.

- Υποβολή εντύπου ελέγχου: Το στάδιο αυτό απαιτεί τη συνεργασία των διαφορετικών ειδικοτήτων του προσωπικού του φορέα, καθώς και την επικοινωνία με τις συναρμόδιες Διευθύνσεις του ΥΠΠΟΑ για την παροχή τεχνογνωσίας και συμβουλών. Ο φορέας, αφού συγκεντρώσει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία, συμπληρώνει το έντυπο ελέγχου.

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, ο εκτιμώμενος χρόνος προετοιμασίας για τη συμπλήρωση του εντύπου ελέγχου είναι έξι με δεκαοκτώ μήνες.

- Έλεγχος/Αξιολόγηση: Το συμπληρωμένο έντυπο και τα συνημμένα δικαιολογητικά ελέγχονται από τις συναρμόδιες Διευθύνσεις του ΥΠΠΟΑ. Σημειώνεται ότι, κατά περίπτωση, είναι δυνατό να διενεργείται αυτοψία στους χώρους του μουσείου. Σε περίπτωση ελλείψεων, ο φορέας ειδοποιείται, ώστε να προσκομίσει τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Σε περίπτωση σημαντικών αδυναμιών, οι οποίες δεν δύνανται να αντιμετωπισθούν άμεσα, ο ενδιαφερόμενος ειδοποιείται εγγράφως και καλείται να επανυποβάλει την αίτησή του. Οι συναρμόδιες Διευθύνσεις συντάσσουν από κοινού ενημερωτικό σημείωμα και ετοιμάζουν το φάκελο για την εξέταση του θέματος από το Συμβούλιο Μουσείων. Η εξέταση των αιτήσεων των υποψηφίων για αναγνώριση μουσείων από το Συμβούλιο Μουσείων, πραγματοποιείται δύο φορές το χρόνο, σε ειδικά προγραμματισμένες Συνεδρίες.

- Λήψη Απόφασης/Εγγραφή στο Ειδικό Μητρώο: Το Συμβούλιο Μουσείων εξετάζει το φάκελο κάθε υποψηφίου και διατυπώνει αιτιολογημένη γνώμη προς τον Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού, ο οποίος ακολούθως εκδίδει απόφαση αναγνώρισης του μουσείου ή απορρίπτει το αίτημα.

Αν η αίτηση αναγνώρισης γίνει δεκτή, ο φορέας εγγράφεται σε ειδικό μητρώο αναγνωρισμένων μουσείων, που τηρείται στις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ. Παράλληλα, του αποστέλλεται σε ψηφιακή μορφή το ειδικό σήμα της αναγνώρισης, προκειμένου να το χρησιμοποιεί σε οποιεσδήποτε εκδόσεις ψηφιακής ή συμβατικής μορφής, ενημερωτικά φυλλάδια, εισιτήρια, λοιπά παραστατικά, κτλ.

Αν η αίτηση αναγνώρισης απορριφθεί, ο φορέας μπορεί να υποβάλει νέο σχετικό αίτημα μετά την παρέλευση ενός έτους από την έκδοση της απορριπτικής απόφασης, εφόσον προσκομίσει νέα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συνδρομή των προϋποθέσεων αναγνώρισης. Επισημαίνεται ότι τα αναγνωρισμένα μουσεία ελέγχονται ανά πενταετία από την αρμόδια κατά περίπτωση Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού ως προς την τήρηση των προϋποθέσεων που ορίζονται με τη σχετική Υπουργική Απόφαση (eservices.yppo.gr).

Ο Υπουργός Πολιτισμού έχει το δικαίωμα, μετά από γνωμοδότηση του Συμβουλίου Μουσείων, να ανακαλέσει την Αναγνώριση ενός μουσείου εάν διαπιστωθεί ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις έκδοσής της ή παραβιασθούν οι διατάξεις του Ν. 3028/2002.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ανάλυση και αποτίμηση των στόχων και της διαδικασίας

6.1. Οι στόχοι του συστήματος Αναγνώρισης

Το σύστημα αναγνώρισης υποστηρίζει μία ευρεία στρατηγική επιλογή του ΥΠΠΟΑ για την αναβάθμιση των μουσείων της χώρας και την ανάδειξη του πολιτιστικού της κεφαλαίου. Η παρέμβαση αυτή, αποτελεί εξειδίκευση των στρατηγικών του στόχων για τον πολιτισμό και συγκλίνει με αυτούς. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του συμπεριλαμβάνει δράσεις πληροφόρησης, νομοθέτησης, διοικητικών αλλαγών και επικοινωνίας.

Οι γενικοί στόχοι του Υπουργείου Πολιτισμού σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του (culture.gr) είναι οι εξής:

- διάσωση και ανάδειξη της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς
- σχεδιασμός και υλοποίηση συνεκτικών πολιτικών ανάπτυξης του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού
- ενίσχυση της ποικιλομορφίας της πολιτιστικής έκφρασης
- ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στον πολιτισμό και ενίσχυση της ψηφιακής αειφορίας
- ανάπτυξη της πολιτισμικής διπλωματίας και των διακρατικών συνεργασιών
- ανάδειξη της κοινωνικής διάστασης του πολιτισμού και διασφάλιση της χωρίς αποκλεισμούς πρόσβασης των πολιτών
- επικοινωνία και συνεργασία με τους φορείς του πολιτισμού, δημόσιους και ιδιωτικούς.

Σχετικά με το σύστημα Αναγνώρισης, οι στόχοι του ΥΠΠΟΑ είναι οι εξής:

- εφαρμογή προτύπων και καλών πρακτικών στο σύνολο της λειτουργίας των μουσείων παροχή ποιοτικών υπηρεσιών προς το κοινό των μουσείων και ενίσχυση του ρόλου τους στη κοινότητα
- ανάπτυξη δικτύων και συνεργειών μεταξύ των μουσείων

- υποστήριξη στην άσκηση μουσειακής πολιτικής
- καταγραφή των συλλογών, του ανθρώπινου δυναμικού των μουσείων και των επιχειρησιακών δυνατοτήτων τους
- αξιολόγηση της δημόσιας χρηματοδότησης των μουσείων
- ενίσχυση των δεσμών πολιτισμού και τουρισμού και συνδυασμένη αξιοποίησή τους.

Ειδικότερα, η θέσπιση του συστήματος αναγνώρισης αποσκοπεί στην καθιέρωση προτύπων ορθής λειτουργίας και στη συνολική βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από τα μουσεία. Επίσης αποσκοπεί στον περιορισμό του φαινομένου ίδρυσης μουσείων αμφιβόλου ποιότητας, αλλά και στον περιορισμό της χρήσης του όρου «μουσείο» από φορείς που όχι μόνο δεν πληρούν τις ελάχιστες προδιαγραφές, αλλά και δεν έχουν καμία επίγνωση του τι σημαίνει επαγγελματική λειτουργία και δεοντολογία (Γκαζή, 2016).

6.2. Εξέταση της Υ.Α. και των εντύπων ως προς τρεις έννοιες - άξονες

Για την πληρέστερη κατανόηση των στόχων της διαδικασίας αναγνώρισης, θα εστιάσουμε σε τρία σημεία που αφορούν τη λειτουργία και τη σχέση του μουσείου με την τοπική κοινωνία. Με δεδομένο ότι οι έννοιες της προστασίας, της συντήρησης και της τεκμηρίωσης των αντικειμένων αποτελούσαν αντικείμενο προγενέστερων νομοθετικών κειμένων, έχουν επιλεγεί τρεις έννοιες που συμπεκνώνουν τις σύγχρονες μουσειολογικές προσεγγίσεις. Πρόκειται για τις έννοιες επαγγελματισμός, προσβασιμότητα και επικοινωνία.

6.2.1:Επαγγελματισμός: Αναλύοντας την Υ.Α. ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ / Δ' / 93783 /1682 / 30-11-2011, γίνεται αντιληπτή η προσπάθεια ένταξης της έννοιας του επαγγελματισμού¹⁶ στις μουσειακές πρακτικές (Γκαζή, 2016). Συγκεκριμένα στοιχεία που προωθούν τη μετάβαση σε έναν επαγγελματικό τρόπο λειτουργίας, εντοπίζονται στα εξής άρθρα:

¹⁶ Με την έννοια του επαγγελματισμού εννοούμε τη στελέχωση των μουσείων με επιστημονικό προσωπικό, την καθιέρωση προτύπων ορθής λειτουργίας και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τους.

- άρθρο 1 παρ.ε: εξασφάλιση κατάλληλου και επαρκούς επιστημονικού και λοιπού προσωπικού για την επίτευξη των σκοπών του μουσείου

- άρθρο 2 παρ.στ: στοιχεία σχετικά με τη στελέχωση του μουσείου με επιστημονικό και λοιπό προσωπικό ανάλογα με το αντικείμενο και τους σκοπούς του μουσείου

- άρθρο 4 παρ.4: το μουσείο πρέπει να διαθέτει επιστημονικό υπεύθυνο και υπεύθυνο συντήρησης

- άρθρο 5 παρ.2: η συλλογή πρέπει να διακρίνεται από ενότητα και συνοχή και να είναι καταγεγραμμένη και τεκμηριωμένη σύμφωνα με τους επιστημονικούς κανόνες

- άρθρο 5 παρ.6: το μουσείο πρέπει να διαθέτει εργαστήρια για τη συντήρηση των αντικειμένων των συλλογών του που να λειτουργούν νόμιμα σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που θέτει το ΥΠΠΟΑ. Σε διαφορετική περίπτωση, πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι εργασίες συντήρησης που τυχόν απαιτούνται διεκπεραιώνονται σε δημόσια εργαστήρια ή σε εργαστήρια άλλων ιδιωτικών μουσείων ή σε εργαστήρια ιδιωτών συντηρητών που είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο του ΥΠΠΟΑ και διαθέτουν άδεια λειτουργίας

- άρθρο 7 παρ.1β: απαιτείται σχέδιο εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας του μουσείου

- άρθρο 7 παρ.1δ: στοιχεία του επιστημονικού υπεύθυνου

- άρθρο 7 παρ.1ε: στοιχεία του υπεύθυνου συντήρησης

- άρθρο 7 παρ.1ια: έκθεση της κατάστασης διατήρησης των αντικειμένων από συντηρητή εγγεγραμμένο στο μητρώο συντηρητών του Υπουργείου Πολιτισμού.

Στο έντυπο προελέγχου, επίσης εντοπίζονται στοιχεία που σχετίζονται με το ζήτημα της λειτουργίας του μουσείου με επαγγελματικό τρόπο στα παρακάτω ερωτήματα:

- ερώτημα 5:επιστημονικός υπεύθυνος μουσείου

- ερώτημα 6:υπεύθυνος συντήρησης συλλογών

- ερώτημα 8:δήλωση αποστολής και στόχων του μουσείου

- ερώτημα 10:τρόπος καταγραφής και τεκμηρίωσης των συλλογών

- ερώτημα 11: διοικητική δομή του μουσείου

- ερώτημα 12:προσωπικό (επιστημονικό κλπ).

Στο έντυπο ελέγχου ζητούνται εκ νέου τα στοιχεία που ζητήθηκαν στον έλεγχο και σχετίζονται με τον επαγγελματισμό και εξειδικεύονται περαιτέρω ως εξής:

- ερώτημα 2: αναφορά πιστοποιήσεων άλλου τύπου
- ερώτημα 3: αναφορά βραβείσεων ή διακρίσεων του μουσείου
- ερώτημα 4: είναι μέλος του ICOM
- ερώτημα 13: περιγραφή του τριετούς προγράμματος δράσης
- ερώτημα 17: επιμόρφωση προσωπικού
- ερώτημα 18: ύπαρξη σχεδίου αντιμετώπισης καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης
- ερώτημα 21: πολιτική δανεισμού
- ερώτημα 24: ερευνητική πολιτική του μουσείου.

6.2.2. Προσβασιμότητα: Η πρόσβαση του κοινού στα μουσεία συνδέεται με το δικαίωμα στον πολιτισμό και κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα. Η Υ.Α. λαμβάνει μέριμνα για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των πολιτών στα δημόσια και στα αναγνωρισμένα μη δημόσια μουσεία, όπως αποτυπώνεται με τις σχετικές αναφορές στα παρακάτω οχτώ (8) άρθρα:

- άρθρο 1 παρ.2γ: εξασφάλιση χώρων για υποδοχή και εξυπηρέτηση του κοινού
- άρθρο 2 παρ.1ε και άρθρο 6 παρ.4: προσβασιμότητα από άτομα με αναπηρία
- άρθρο 6 παρ.1: προκαθορισμένες ημέρες και ώρες επίσκεψης και γνωστοποίησή τους, καθώς και γνωστοποίηση οποιασδήποτε πληροφορίας σχετικά με την πρόσβασης
- άρθρο 6 παρ.2: διευκόλυνση πρόσβασης στις συλλογές και τις αποθήκες του μουσείου για λόγους έρευνας
- άρθρο 6 παρ.5: υποδομές και εγκαταστάσεις για εξυπηρέτηση του κοινού
- άρθρο 6 παρ.6: δίγλωσσες πινακίδες και δίγλωσσο ενημερωτικό και εποπτικό υλικό στους χώρους του μουσείου.

Στο έντυπο προελέγχου γίνεται αναφορά στο ερώτημα 14 στις κτηριακές εγκαταστάσεις και στην προσβασιμότητα του μουσείου σε ΑμεΑ, ενώ στο έντυπο ελέγχου γίνεται εκτενέστερη αναφορά σε ζητήματα προσβασιμότητας στα παρακάτω ερωτήματα:

- ερώτημα 14: ερμηνευτική πολιτική του μουσείου (δίγλωσσα κείμενα, βίντεο, οπτικά εκθέματα, ερμηνευτικά μέσα για ΑμεΑ, κ.α.) – προσβασιμότητα κτηρίου, παροχές πρόσβασης σε ΑμεΑ

- ερώτημα 28: ωράριο λειτουργίας, χώροι και μέσα εξυπηρέτησης επισκεπτών (χώροι στάθμευσης, υγιεινής, πωλητήριο, συνεδριακός χώρος, ηχητική ξενάγηση κ.α.).

Βέβαια, εκτός από την τυπική αναγνώριση του δικαιώματος πρόσβασης του καθενός στα μουσεία, κρίσιμη είναι η παροχή των μέσων για την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος αυτού, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρόσβαση δεν υποδηλώνει μόνο τη φυσική προσπέλαση αλλά επεκτείνεται στη νοητική και στη συναισθηματική προσέγγιση των μουσείων και των εκθεμάτων τους (Βουδούρη, 2003:129). Η πλήρης πρόσβαση στα μουσεία δεν θα ήταν εφικτή χωρίς τη χρήση κάποιων μεθόδων επικοινωνίας με το κοινό τους – υφιστάμενο ή δυνητικό.

6.2.3.Επικοινωνία: Στην έννοια της επικοινωνίας εντάσσεται ένα πλήθος ενεργειών και δραστηριοτήτων, όπως ο τρόπος παρουσίασης του περιεχομένου των συλλογών, τα έντυπα που χρησιμοποιεί, η ιστοσελίδα του και κυρίως οι δράσεις που υλοποιεί με στόχο να απευθυνθεί στο κοινό και να το προσελκύσει (Μούλιου, 2016). Η Υ.Α. αναφέρεται στην πολιτική επικοινωνίας των μουσείων σε τρία (3) άρθρα, όπως εμφανίζονται στη συνέχεια:

- άρθρο 1 παρ.2στ και άρθρο 6 παρ.3: υποχρέωση διατήρησης ανοιχτών διαύλων επικοινωνίας με το κοινό, με στόχο τη βελτίωση των υπηρεσιών που προσφέρει το μουσείο

- άρθρο 7 παρ.1ε: περιγραφή της πολιτικής επικοινωνίας του μουσείου και ενδεικτικό πρόγραμμα δράσης.

Η αρκετά συνοπτική και περιορισμένη αναφορά στην έννοια της επικοινωνίας στην ίδια την Υ.Α. εξειδικεύεται σε μεγάλο βαθμό στο έντυπο ελέγχου και συγκεκριμένα στο ερώτημα 29, με τίτλο «Επικοινωνιακή και κοινωνική πολιτική του μουσείου», όπου τα μουσεία καλούνται να απαντήσουν σε δώδεκα ερωτήσεις, οι οποίες παρουσιάζονται στη συνέχεια:

- Περιοδικές εκθέσεις της τελευταίας τριετίας (τίτλος, διάρκεια)
- Εκπαιδευτικά προγράμματα της τελευταίας τριετίας (τίτλος, τύπος, ομάδες, στόχοι)
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές (εκπαιδευτικοί φάκελοι, μουσειοσκευές)
- Κοινωνικές δράσεις και προγράμματα προσέγγισης για ειδικές ομάδες κοινού – διαπολιτισμικά προγράμματα
- Ψηφιακές εφαρμογές της τελευταίας τριετίας
- Ξεναγήσεις (σύγχρονα ερμηνευτικά μέσα, ζωντανή ξενάγηση)
- Εκπαιδευτικά σεμινάρια και εργαστήρια (ετήσιες διοργανώσεις στις οποίες συμμετέχει το μουσείο)
- Προβολή του μουσείου στο Διαδίκτυο (ιστοσελίδα, κοινωνικά δίκτυα)
- Έρευνες αξιολόγησης των δράσεων του μουσείου (τίτλος έρευνας, χαρακτηριστικά, πλήθος συμμετεχόντων, διάρκεια)
- Συνεργασίες με άλλους φορείς
- Δυνατότητα πρόσβασης του μουσείου και των συλλογών του από ερευνητές.

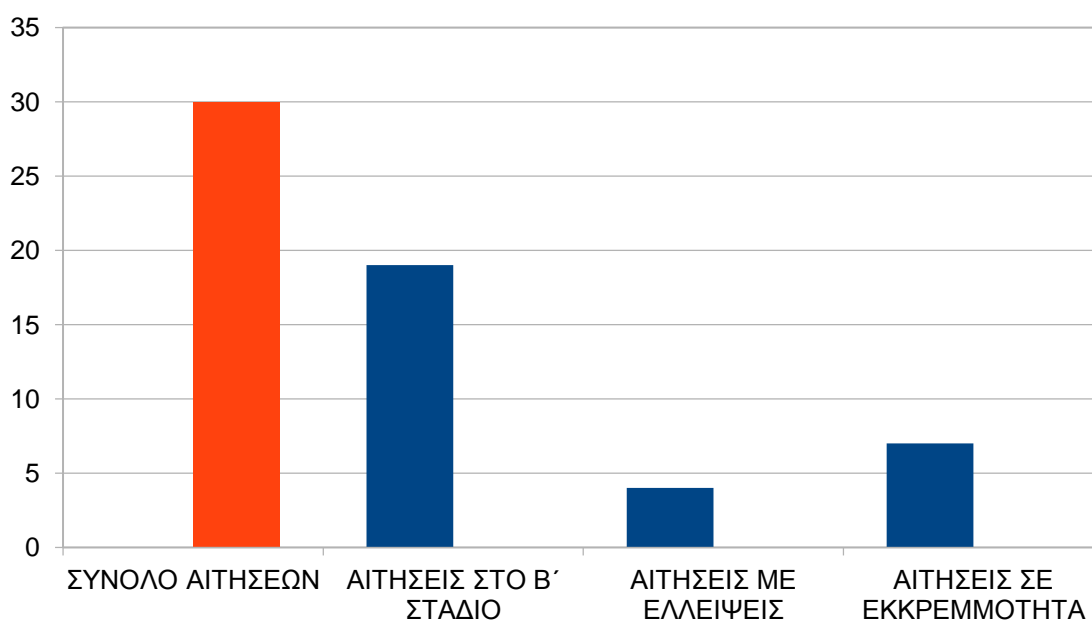
Η ανάλυση της Υ.Α. και των εντύπων ως προς τους τρεις άξονες καταδεικνύει ότι οι στόχοι της αναγνώρισης εξυπηρετούνται σε μεγάλο βαθμό από το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται οι σύγχρονες μουσειακές αντιλήψεις, όπως έχουν εκφραστεί από το ICOM και τη διεθνή μουσειακή κοινότητα. Το σύστημα καθιερώνει πρότυπα ορθής λειτουργίας και στους τρεις τομείς (οργάνωση, διαχείριση συλλογών, επικοινωνία) και εναρμονίζεται με το στόχο της συνολικής ποιοτικής αναβάθμισης των μουσείων.

6.3.Αποτίμηση της μέχρι τώρα πορείας της εφαρμογής της διαδικασίας – Προβλήματα

Τον πλήρη καθορισμό της διαδικασίας αναγνώρισης και τη ανάρτηση των εντύπων προελέγχου και ελέγχου στην ιστοσελίδα του ΥΠΠΟΑ, ακολούθησε το δεύτερο εξάμηνο του 2016, η έναρξη του σταδίου της υποβολής αιτήσεων από τα ενδιαφερόμενα μουσεία.

Μέχρι το Νοέμβριο του 2018 είχαν υποβληθεί τριάντα (30) αιτήματα αναγνώρισης, από τα οποία τα είκοσι τρία (23) είχαν εξεταστεί στο στάδιο του προελέγχου και ενώ η εξέταση επτά (7) αιτήσεων ήταν σε εκκρεμότητα. (Παράρτημα ΙΙ) Τα περισσότερα αιτήματα αφορούν λαογραφικά, ιστορικά, εθνολογικά και θεματικά μουσεία, με διαφοροποίηση ως προς το αντικείμενο. Από τα αιτήματα που έχουν εξεταστεί τα δεκαεννέα (19) μουσεία έχουν περάσει στο στάδιο του ελέγχου και τα υπόλοιπα τέσσερα (4) έχουν ενημερωθεί για τις ελλείψεις του φακέλου τους, ώστε σε περίπτωση που το επιθυμούν να επανυποβάλουν το αίτημά τους, αφού βέβαια βελτιώσουν τα αδύναμα σημεία τους.¹⁷ (Εικόνα 3)

Εικόνα 4: Διάγραμμα – Απεικόνιση των αιτημάτων αναγνώρισης στο στάδιο που βρίσκονται

Καταρχάς, ο αριθμός των μουσείων που ανταποκρίθηκαν θεωρείται ικανοποιητικός, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι πρόκειται για ένα νέο θεσμό, τα αποτελέσματα του οποίου δεν είναι ακόμη εμφανή. Ωστόσο, η συμμετοχή των μουσείων καταδεικνύει την επιθυμία

¹⁷ Οι πληροφορίες μου δόθηκαν από την κ. Έλενα Γλύτση, υπάλληλο της ΔΑΜΕΕΠ και μέλος της Ομάδας Εργασίας Αναγνώρισης.

εκ μέρους των μουσείων να αποδείξουν ότι είναι αυτό που δηλώνουν κι ότι παρέχουν υπηρεσίες ποιότητας.

Ο θεσμός της αναγνώρισης μουσείων είναι ένας νέος θεσμός, ο οποίος δεν έχει δοκιμαστεί συνολικά στην πράξη, καθώς η διαδικασία δεν έχει ολοκληρωθεί για κανένα μουσείο, συνεπώς δεν έχουν αναδειχτεί οι δυσχέρειες που μπορεί να προκύψουν κατά την εφαρμογή της. Ωστόσο, από τη μέχρι τώρα πορεία της μπορούν να διατυπωθούν κάποιοι προβληματισμοί σχετικά με την ομαλή εφαρμογή της.

Αρχικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο θεσμός της αναγνώρισης είναι γνωστός εντός του μουσειακού κλάδου κι όχι εκτός αυτού (Γκαζή, 2016). Είναι εύλογη η άποψη ότι η αποκόμιση των ωφελειών της αναγνώρισης για ένα μουσείο σχετίζεται με την «ορατότητά» του και κυρίως με την επισκεψιμότητά του. Αν το κοινό του – υφιστάμενο ή δυνητικό – αγνοεί το σύστημα αναγνώρισης, ή αν του είναι αδιάφορο λόγω μη επαρκούς ενημέρωσης, δεν θα είναι εφικτή η προσέλκυση και η διεύρυνση του κοινού του μουσείου.

Σχετικά με τα κρατικά μουσεία, η νομοθεσία ορίζει ότι όσα έχουν ιδρυθεί με νόμο θεωρούνται αναγνωρισμένα και καθορίζει τις προϋποθέσεις για την ίδρυση νέων μουσείων από το κράτος, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό συγκλίνουν με ότι προβλέπεται για τα μη δημόσια. Επιπλέον προβλέπεται για όσα μουσεία είχαν ιδρυθεί με νόμο πριν την έναρξη ισχύος του Ν.3028/2002, η υποβολή έκθεσης στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΠΟΑ, από την οποία προκύπτει η προσαρμογή τους στις νομοθετικές ρυθμίσεις. Η έκθεση αυτή θα έπρεπε να υποβληθεί το αργότερο τρία (3) χρόνια μετά την έναρξη ισχύος της Υ.Α. και να εγκριθεί από τον Υπουργό Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου Μουσείων. Ωστόσο δεν καθορίζονται τα κριτήρια με τα οποία θα αξιολογηθεί η προσαρμογή τους, ούτε περιγράφεται αναλυτικά η διαδικασία, δημιουργώντας έναν προβληματισμό για το αν έχει διαμορφωθεί ισχυρή κρατική βούληση για τη ρύθμιση του τομέα των δημόσιων μουσείων.

Έλεγχος κάθε πέντε (5) χρόνια προβλέπεται και για τα μη δημόσια αναγνωρισμένα μουσεία, χωρίς να αναφέρονται τα κριτήρια με τα οποία θα επαναξιολογηθεί το μουσείο.

Η Υπουργική Απόφαση και τα έντυπα προελέγχου και ελέγχου, σκιαγραφούν μία χρονοβόρα και γραφειοκρατική διαδικασία, για την υλοποίηση της οποίας θα πρέπει να δεσμευτούν σημαντικοί πόροι εκ μέρους των μουσείων. Τα προσδοκώμενα οφέλη είναι

ένα ισχυρό κίνητρο, ωστόσο δεν προκύπτουν με σαφήνεια από την Υ.Α. και τα έντυπα και σε πρώτη ανάγνωση δεν φαίνεται να υπάρχουν απτά αποτελέσματα ή κάποια ανταποδοτικά οφέλη για τα αναγνωρισμένα μουσεία.

Επίσης, παρατηρείται μία ασάφεια στις προϋποθέσεις, καθώς δεν υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στα αυστηρά προαπαιτούμενα και στα σημεία που χρήζουν βελτιώσεων. Με άλλα λόγια δεν είναι σαφές ποιες προϋποθέσεις είναι απαραίτητες για την πιστοποίηση, αν κάποιες είναι λιγότερο σημαντικές και τι βαρύτητα δίνεται σε κάθε κριτήριο.

Έχει διατυπωθεί η άποψη (Καλλινικίδου, 2017) ότι το έντυπο προελέγχου είναι δύσχρηστο, με πολλά έγγραφα και στάδια και ότι στο στάδιο του ελέγχου υπάρχουν πρωθύστερες απαιτήσεις, όπως η κατάρτιση τριετούς προγραμματισμού, απαίτηση ιδιαίτερα δύσκολη για τη σημερινή πραγματικότητα.

Επιπρόσθετα, κάποια μουσεία – ιδιαίτερα τα μικρά και τα περιφερειακά – δεν έχουν τη δυνατότητα να διαθέσουν τους πόρους που απαιτούνται για την αναγνώριση, καθώς λόγω και της οικονομικής συγκυρίας είναι υποστελεχωμένα τόσο σε επιστημονικό, όσο και σε λοιπό προσωπικό και μάλιστα κάποια λειτουργούν με τη συνεργασία εθελοντών. Από το θεσμικό πλαίσιο δεν προκύπτει κάποια μέριμνα για τα μουσεία αυτά σε συμβουλευτικό – τουλάχιστον- επίπεδο.

Παρατηρείται επίσης καθυστέρηση στην εξέταση των αιτημάτων, ιδιαίτερα κατά τη μετάβασή τους από το στάδιο του προελέγχου στο στάδιο του ελέγχου. Η καθυστέρηση, σύμφωνα με την κα Γλύτση οφείλεται σε μία σειρά από συγκυρίες, καθώς η Ομάδα Εργασίας δεν συνεδρίασε για ένα περίπου έτος (Νοέμβριος 2017 – Νοέμβριος 2018) λόγω της αλλαγής του Οργανισμού του ΥΠΠΟΑ το Φεβρουάριο του 2016 και στην τοποθέτηση νέων προϊσταμένων που ακολούθησε. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνει επανασύσταση της Ομάδας Εργασίας το Νοέμβριο του 2018 και σύντομα αναμένεται η επανέναρξη της διαδικασίας αξιολόγησης των αιτημάτων. Η καθυστέρηση αυτή σχετίζεται με τον τρόπο λειτουργίας και τις παθογένειες της δημόσιας διοίκησης γενικότερα, κι όχι με την εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης. Ωστόσο, η προσθήκη μίας καθυστέρησης ενός έτους σε μία διαδικασία που ούτως ή άλλως διαρκεί, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, μέχρι τρία χρόνια, αποτελεί ένα πρόβλημα, ιδιαίτερα για τα

μουσεία που έχουν εκδηλώσει το ενδιαφέρον τους και αναμένουν να ολοκληρωθεί η διαδικασία για το αίτημά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συμπεράσματα-Προτάσεις βελτίωσης

Κρίνοντας από το νομοθετικό πλαίσιο, τα έντυπα αλλά και τη μέχρι τώρα ανταπόκριση των μουσείων στη διαδικασία, γίνεται αντιληπτό ότι η θέσπιση του συστήματος αναγνώρισης ως κρατική παρέμβαση είναι στη σωστή κατεύθυνση. Πράγματι, εκτός από την ενσωμάτωση των σύγχρονων μουσειακών αντιλήψεων, τυποποιούνται οι διαδικασίες και δημιουργούνται οι δομές που θα υποστηρίζουν την ποιοτική αναβάθμιση του μουσειακού τομέα. Συνεπώς η απάντηση στο κύριο ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας, αν το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο επιτυγχάνει να ορίσει ένα σύγχρονο και αξιόπιστο σύστημα πιστοποίησης των μουσείων, είναι θετική. Το ίδιο ισχύει και για το δευτερεύον ερευνητικό ερώτημα αν μπορεί η πιστοποίηση να συμβάλει στην αναβάθμιση των μουσείων και των υπηρεσιών που παρέχουν.

Στο ερώτημα αν το σύστημα πιστοποίησης αφορά όλα τα μουσεία η απάντηση είναι αρνητική. Δεν αφορά τους χώρους που αυτοαποκαλούνται «μουσεία» χωρίς να πληρούν τις προϋποθέσεις ούτε όσα δεν είναι βιώσιμα.

Σχετικά με το τι επιδιώκουν τα ίδια τα μουσεία από την πιστοποίηση, δεν είναι δυνατό να δοθεί μία σαφής απάντηση. Είναι βέβαιο ότι τα μουσεία αποβλέπουν στα ποικίλα οφέλη της πιστοποίησης που αναφέρθηκαν, αλλά είναι πιθανό να προσδοκούν και οικονομικά οφέλη (π.χ. κρατική επιχορήγηση) τα οποία δεν αποσαφηνίζονται στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο.

Ήδη έχει γίνει αναφορά σε κάποια διαφαινόμενα προβλήματα, για τα οποία θα προταθούν στη συνέχεια κάποιες βελτιωτικές ενέργειες.

Αρχικά θα πρέπει να γίνει διάχυση της αντίληψης για το τι είναι ένα καλό και επαρκές μουσείο και να γνωστοποιηθεί ο θεσμός της αναγνώρισης και εκτός της μουσειακής κοινότητας. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη διοργάνωση μίας εκστρατείας ευαισθητοποίησης του κοινού για τις σύγχρονες μουσειακές τάσεις και το θεσμό γενικότερα, ώστε το κοινό να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τα πιστοποιημένα μουσεία. Άλλωστε τα μουσεία υπάρχουν για τους ανθρώπους και η προσέλκυση και η ικανοποίηση του κοινού είναι ο βασικός στόχος του όλου εγχειρήματος. Επιπλέον, μία πολιτική που

θα απευθύνεται μόνο στο εσωτερικό του μουσειακού κλάδου δεν θα έχει κάποια προστιθέμενη αξία.

Ο θεσμός της αναγνώρισης θα πρέπει να επεκταθεί και σε όλα τα δημόσια μουσεία, ώστε να δοθεί και σε αυτά η δυνατότητα να εκσυγχρονιστούν και αναβαθμίσουν τις υπηρεσίες τους. Για το σκοπό αυτό βέβαια είναι απαραίτητο να διατεθούν πόροι από το κράτος, καθώς και να δοθεί επαρκής χρόνος προσαρμογής στα μουσεία. Ένα σημαντικό βήμα είναι να προσδιοριστούν οι προϋποθέσεις και η διαδικασία αναγνώρισης για τα δημόσια μουσεία, αλλά και να οριστούν τα κριτήρια επανελέγχου για τα μη δημόσια αναγνωρισμένα μουσεία.

Θα πρέπει επίσης να διευκρινιστεί ποια από τα απαιτούμενα δικαιολογητικά είναι απαραίτητα και ποια αξιολογούνται ως δευτερεύοντα, ώστε να μην αποθαρρύνονται τα μικρότερα μουσεία λόγω του όγκου των προϋποθέσεων και των δικαιολογητικών. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να δίνεται ένα εύλογο χρονικό διάστημα για να μπορέσει το μουσείο να βελτιώσει τα σημεία στα οποία υστερεί.

Έχει υποστηριχθεί ότι η διαδικασία είναι χρονοβόρα και γραφειοκρατική και τα έντυπα πολύπλοκα και δύσχρηστα. Με δεδομένο ότι ο σκοπός του θεσμού της αναγνώρισης δεν είναι να λειτουργήσει γραφειοκρατικά, αλλά αναπτυξιακά, κρίνεται σκόπιμο να ληφθούν μέτρα για την απλοποίηση της διαδικασίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα πρέπει να γίνει κάποια «έκπτωση» στα κριτήρια.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) έχει εκπονήσει, ύστερα από ανάθεση του ΥΠΠΟΑ, μελέτη για την ανάπτυξη πληροφοριακού συστήματος για την αναγνώριση μουσείων, η οποία δεν έχει προς το παρόν εξεταστεί, λόγω των μεταβολών στην Ομάδα Εργασίας που δεν επέτρεπαν τη σύγκλησή της. Η Ομάδας Εργασίας επαναλειτουργεί πλέον και αναμένεται να ασχοληθεί και με τη μελέτη του πληροφοριακού συστήματος. Η εφαρμογή του θα συμβάλλει στην αυτοματοποίηση και την απλοποίηση της διαδικασίας, καθώς και στην αξιοπιστία της.

Σχετικά με τα μικρά, περιφερειακά και υποστελεχωμένα μουσεία θα πρέπει να υπάρχει μία ευελιξία ως προς τα κριτήρια, με την προϋπόθεση ότι διατηρείται το πνεύμα του νόμου. Για παράδειγμα αν ένα μουσείο δεν έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει

υποδομές που θα παρέχουν πλήρη πρόσβαση των ΑμεΑ στους χώρους του, να έχει τη δυνατότητα κάποιων εναλλακτικών λύσεων, όπως η δημιουργία μιας ψηφιακής ξενάγησης στο ισόγειο ή η διοργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων σε εξωτερικούς χώρους με πρόσβαση σε όλους.

Είναι σημαντικό, όχι μόνο για τα μικρά μουσεία, να υπάρχει συμβουλευτική υποστήριξη (mentoring) για θέματα αναγνώρισης από τις υπηρεσίες του Υπουργείου, ώστε να γίνεται κατανοητή η διαδικασία, να επιλύονται τυχόν προβλήματα και να μην υπάρχει απώλεια πολύτιμου χρόνου και πόρων. Θα πρέπει να δημιουργηθεί μία δομή συμβουλευτικής υποστήριξης, αλλά και μία δομή για την παρακολούθηση του συστήματος.

Θα πρέπει επίσης να γίνει μία αποτύπωση των ωφελειών για τα αναγνωρισμένα μουσεία, κυρίως των οικονομικών και να αποσαφηνιστεί η σχέση της αναγνώρισης με την ενδεχόμενη κρατική χρηματοδότηση, προκειμένου τα μουσεία να γνωρίζουν εξαρχής σε τι ακριβώς προσβλέπουν από τη συμμετοχή τους στη διαδικασία.

Τέλος το σύστημα αναγνώρισης θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλεται και να προσαρμόζεται στις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της εποχής του, ώστε να παραμένει σύγχρονο και ζωντανό.

Επίλογος

Η θέσπιση του θεσμικού πλαισίου αναγνώρισης μουσείων αποτελεί μία κρατική παρέμβαση που στοχεύει στη ρύθμιση του μουσειακού τομέα της χώρας. Δημιουργεί μία σχέση εποπτείας μεταξύ κράτους και μουσείων που αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται από τα μουσεία και στην ενίσχυση του τομέα γενικότερα. Αποτελεί επίσης μία ευκαιρία για εξωστρέφεια, δικτύωση, συνεργασία, προσέλκυση κοινού και ανάπτυξη, τόσο για το μουσείο, όσο και την τοπική κοινωνία που το «φιλοξενεί». Η θέσπιση του θεσμικού πλαισίου κρίνεται ως θετική, παρά τα επιμέρους προβλήματα που ενδέχεται να προκύψουν. Βέβαια, η διαδικασία είναι σε εξέλιξη και ακόμη δεν έχουν αναδειχτεί τα θετικά και τα αρνητικά της στοιχεία.

Αναμφίβολα, ως δημόσια πολιτική θα πρέπει να εξυπηρετεί το δημόσιο όφελος. Στόχος δεν θα πρέπει να είναι η θέσπιση άτεγκτων κανόνων, αλλά η διάχυση των σύγχρονων μουσειακών αντιλήψεων και η προβολή καλών πρακτικών. Η επιτυχία του συστήματος θα κριθεί σε ένα βαθμό από την ανταπόκριση των μουσείων στη διαδικασία. Με τη συνεργασία και τη συμβουλευτική υποστήριξη εκ μέρους του Υπουργείου, τα ενδιαφερόμενα μουσεία θα μπορέσουν να προσαρμοστούν στις νέες αντιλήψεις, ώστε να πληρούν τις προϋποθέσεις της διαδικασίας αναγνώρισης. Η επιτυχής εφαρμογή του συστήματος θα αναβαθμίσει το μουσειακό τομέα και θα είναι προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

NOMOΘETIKA KEIMENA

Νόμος 2557/1997 «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης». (ΦΕΚ Α' 271/24-12-1997).

Νόμος 3028/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς». (ΦΕΚ Α' 153/28-6-2002).

Υπουργική Απόφαση με Αριθμό Πρωτοκόλλου ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ/Δ/93783/1682/30.09.2011 «Ίδρυση και αναγνώριση μουσείου κατ'έξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν. 3028-2002». (ΦΕΚ Β' 2385 26-2-2011).

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βουδούρη, Δ. (2003) *Κράτος και Μουσεία: Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Ζίας, Ν. (1993) Τα δέκα χρόνια του ελληνικού τμήματος του ICOM. ICOFOM, Τεύχος 22, 1993.

ICOM Ενημερωτικό Δελτίο. (2017) *Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2017*. Τεύχος 14, Δεκέμβριος 2017

Καυτατζόγλου, Ρ. (2003) *Λαογραφικά μουσεία, λαϊκός πολιτισμός και το κοινό των μουσείων*, Εθνογραφικά, Τόμος 12-13, σελ. 33-43.

Μιχαηλίδου, Μ. (1994) «Θεσμικό πλαίσιο μουσείων» στο *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης*, Αθήνα:Ελληνική Εταιρία Λαογραφικής Μουσειολογίας, σελ.113-118.

Προβατάκης, Θ. (1994) «Λαογραφικά μουσεία και συλλογές στον ελληνικό χώρο – Προϋποθέσεις και προοπτικές προβολής και λειτουργίας τους» στο *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης*, Αθήνα:Ελληνική Εταιρία Λαογραφικής Μουσειολογίας, σελ.39-44

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Kavanagh, G. (1994) *Museum Provision and Professionalism*, London:Routledge.

Mouliou, M. (2008) “Museum representations of the classical past in post-war Greece; A critical analysis”, στο D. Damaskos & D. Plantzos (επιμ.), *A Singular Antiquity: Archaeology and Hellenic identity in twentieth-century Greece*, Athens:Mouseio Benaki, p.83-109.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Αρβανίτης, Κ. (2018) *Η μουσειολογία στη σύγχρονη κοινωνία*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://skywalker.education/elGR/news/news-entry/Interview/%CE%97-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B7-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1> (προσπελάστηκε στις 3 Δεκεμβρίου 2018).

Βγενόπουλος, Β. Παπαδημητρίου, Χ. (2017) *Σύστημα αναγνώρισης-πιστοποίησης μουσείων στην Ελλάδα. Σύγκριση, εφαρμογή, απαιτήσεις και προοπτικές*. Τ.Ε.Ι Αθήνας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης. Πτυχιακή Εργασία. Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Δρ. Δάφνη Κυριακή-Μάνεση. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο http://hypatia.teiath.gr/xmlui/bitstream/handle/11400/20190/lb_12078_vgenopoulos_the_sis.pdf?sequence=1 (προσπελάστηκε στις 2 Δεκεμβρίου 2018).

Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, *Ιστορία*, Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/history/> (προσπελάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2018).

Γερασιμίδου, Δ. (2011) *Ο θεσμός της πιστοποίησης των μουσείων*. Π.Μ.Σ Πολιτιστική Διαχείριση- Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού. Διπλωματική Εργασία. Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Δάφνη Βουδούρη. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο

<http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&lang=el&pid=iid:4620>

(προσπελάστηκε στις 2 Δεκεμβρίου 2018).

Γκαζή, Αν. (2016) *Τα οφέλη της πιστοποίησης για τα μουσεία και το κοινό τους*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=2673> (προσπελάστηκε στις 15 Νοεμβρίου 2018).

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. *Ταυτότητα*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.namuseum.gr/to-moyseio/taytotita/> (προσπελάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2018).

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. *Η ιστορία του Μουσείου*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.nhmuseum.gr/el/roiioi-eimaste/to-ethniko-istoriko-mouseio> (προσπελάστηκε στις 30 Νοεμβρίου 2018).

Ευρωπαϊκή Ένωση. *Ο πολιτισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο https://europa.eu/european-union/topics/culture_el (προσπελάστηκε στις 8 Νοεμβρίου 2018).

Η Πολιτιστική Πολιτική της Ε.Ε. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/4/10/03/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10 (προσπελάστηκε στις 8 Νοεμβρίου 2018).

ICOM Ελλάδα. *Διεθνής Ημέρα Μουσείων*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://network.icom.museum/icom-greece/diethnis-imera-moyseion/diethnis-imera-moyseion/> (προσπελάστηκε στις 5 Νοεμβρίου 2018).

ICOM Ελλάδα. *Το Ελληνικό Τμήμα*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://network.icom.museum/icom-greece/pliories/to-elliniko-tmima/> (προσπελάστηκε στις 5 Νοεμβρίου 2018).

Καλλινικίδου, Α. (2017) *Επτά μουσεία στο δρόμο της αναγνώρισης. Το παράδειγμα του Δικτύου Μουσείων ΠΙΟΠ*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=3683> (προσπελάστηκε στις 24 Νοεμβρίου 2018).

Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία, (2009). Διαδικτυακά διαθέσιμο στο

http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/icom-greece/Ekdoseis/code-of-ethics_GR_01.pdf (προσπελάστηκε στις 5 Νοεμβρίου 2018).

Μακρή-Σκοτινιώτη, Θ. (2014) *Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου: Η οδύσσεια μιας επέκτασης*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.archaiologia.gr/blog/2014/09/22/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%B2%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%B7-%CE%BF%CE%B4%CF%8D%CF%83%CF%83%CE%B5%CE%B9/> (προσπελάστηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2018).

Μούλιου, Μ. (2015) «Το Μουσείο Ως Ποιότητα, Εμπειρία, Αστικό Σύμβολο Και Ήπια Δύναμη. Παραδείγματα Από Τη Διεθνή Και Εγχώρια Μουσειακή Πρακτική», στο *Πολιτισμική διαχείριση, τοπική κοινωνία και βιώσιμη ανάπτυξη*. Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 4. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/2388> (προσπελάστηκε στις 20 Νοεμβρίου 2018).

Μούλιου, Μ. (2016) *Ιστορία των Μουσείων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο file:///C:/Users/Administrator/Desktop/IA106_ΕΙΣΑΓΩΓΗ%20ΣΤΗ%20ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ_3-eclass.pdf (προσπελάστηκε στις 20 Νοεμβρίου 2018).

Μουσείο Μπενάκη. *Ιδρυτής*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο https://www.benaki.gr/index.php?option=com_landings&view=founder&Itemid=520&lang=el (προσπελάστηκε στις 30 Νοεμβρίου 2018).

Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού, *Το Νέο Μουσείο*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.mnep.gr/gr/to-mouseio/to-neo-mouseio/> (προσπελάστηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2018).

Νικολάου, Ν. (2016) *Ο περί της Αναγνώρισης των Ιδιωτικών Μουσείων και των Μουσείων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διαδικασία και Προϋποθέσεις) Νόμος του 2009 — Η Κυπριακή Εμπειρία*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=2675> (προσπελάστηκε στις 15 Νοεμβρίου 2018).

Σκαλτσά, Μ. (2014) *Τα μουσεία και η μουσειολογία στη σύγχρονη κοινωνία. Νέες προκλήσεις, νέες σχέσεις (Μέρος Α')*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.archaiologia.gr/blog/2014/06/30/%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%B5%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87-2/> (προσπελάστηκε στις 17 Νοεμβρίου 2018).

Σύνδεσμος Κυπρίων Αρχαιολόγων. *Ο Περί της Αναγνώρισης Ιδιωτικών Μουσείων και Μουσείων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διαδικασία και Προϋποθέσεις) Νόμος*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://aca-cy.org/el/plirofories/nomothesia/perimouseion> (προσπελάστηκε στις 14 Νοεμβρίου 2018).

Τράπεζα Πειραιώς. *Δημιουργία και Λειτουργία των Μουσείων*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.piraeusbankgroup.com/el/corporate-responsibility/culture/actions/museums> (προσπελάστηκε στις 6 Δεκεμβρίου 2018).

Υπουργείο Πολιτισμού. *Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Περιγραφή-Αρμοδιότητες*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=1304> (προσπελάστηκε στις 3 Νοεμβρίου 2018).

Υπουργείο Πολιτισμού, (2016) Δελτίο Τύπου. *Ευρωπαϊκή διάκριση για το Αρχαιολογικό Μουσείο της Τεγέας*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.tegeamuseum.gr/News/tabid/190/p/allnews/page/4/language/en-US/Default.aspx> (προσπελάστηκε στις 2 Δεκεμβρίου 2018).

Υπουργείο Πολιτισμού. *Θεσμικό πλαίσιο και στόχοι της Αναγνώρισης Μουσείων*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.culture.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=2807> (προσπελάστηκε στις 3 Νοεμβρίου 2018).

Υπουργείο Πολιτισμού. *Η Αναγνώριση των Μουσείων-Μέρος Α'*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://eservices.yppo.gr/Files/diadikasia%20anagnorisis.pdf> (προσπελάστηκε στις 3 Νοεμβρίου 2018).

Χατζηνικολάου, Στ. (2016) *Το ελληνικό σύστημα αναγνώρισης μουσείων*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=2674> (προσπελάστηκε στις 20 Νοεμβρίου 2018).

Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία. *Ιστορία*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο http://www.chae.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=260 (προσπελάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2018)

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

American Alliance of Museums. *Accreditation & Excellence Programs*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.aam-us.org/programs/accreditation-excellence-programs/accreditation/> (προσπελάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2018).

American Alliance of Museums. *Ethics, Standards, and Professional Practices*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://www.aam-us.org/programs/ethics-standards-and-professional-practices/> (προσπελάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2018).

American Alliance of Museums. *Museums Committed to Excellence*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://ww2.aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/accredited-museums> (προσπελάστηκε στις 12 Νοεμβρίου 2018).

Arts Council England. *Accreditation Scheme for Museums and Galleries in the United Kingdom Accreditation Standard*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Accreditation_Standard_Nov2018_0.pdf (προσπελάστηκε στις 13 Νοεμβρίου 2018).

Arts Council England. *Statistical report: Accreditation September 2018 meeting update*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Statistical_Report_-_2018-09-20_Accreditation.pdf (προσπελάστηκε στις 13 Νοεμβρίου 2018).

Croxford, F. (2016) “*Accreditation Matters*” *An international perspective on what, why and how it can work*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο

<http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=2676> (προσπελάστηκε στις 15 Νοεμβρίου 2018).

European Museum Forum. *The Awards*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://europeanforum.museum/emya-scheme/awards/> (προσπελάστηκε στις 10 Νοεμβρίου 2018).

European Museum Forum. *The purpose of the European Museum of the Year Award Scheme*.

Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <https://europeanforum.museum/emya-scheme/purpose-european-museum-year-award-scheme/> (προσπελάστηκε στις 10 Νοεμβρίου 2018).

Republique Francaise, Ministere de la Culture. *Appellation « Musée de France »*.

Διαδικτυακά διαθέσιμο στο <http://www.culture.gouv.fr/Aides-demarches/Protections-labels-et-appellations/Appellation-Musee-de-France> (προσπελάστηκε στις 14 Νοεμβρίου 2018).

Republique Francaise, Ministere de la Culture. *Musées de France*. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο [file:///C:/Users/Administrator/Downloads/liste_MF%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Administrator/Downloads/liste_MF%20(1).pdf) (προσπελάστηκε στις 14 Νοεμβρίου 2018)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Συνέντευξη της κ. Στ. Χατζηνικολάου, λαογράφου-ιστορικού, προέδρου του ελληνικού τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, προέδρου της Ομάδας Εργασίας Αναγνώρισης και Επίτιμης Διευθύντριας του ΥΠΠΟΑ.

Κα Χατζηνικολάου είστε από τους πρωτεργάτες του Ελληνικού Τμήματος του ICOM. Πως ιδρύθηκε το ICOM στην Ελλάδα; Ποιος είχε την πρωτοβουλία; Ποιοι το στελέχωσαν;

Κατά τη δεκαετία του '80 κάποια άτομα με μεταπτυχιακές σπουδές στη μουσειολογία, γνώριζαν τη δράση του ICOM και μάλιστα κάποιοι από αυτούς ήταν μέλη του τμήματός του στο Παρίσι. Τα άτομα αυτά ενδιαφέρονταν για τη δημιουργία ενός ελληνικού τμήματος. Ωστόσο η πρωτοβουλία της ίδρυσης του ελληνικού ICOM ξεκίνησε από το Υπουργείο Πολιτισμού και ήταν αποτέλεσμα μίας συγκυρίας. Συγκεκριμένα, η τότε υπουργός Μελίνα Μερκούρη, επιδιώκοντας την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα, παραβρέθηκε σε ένα φόρουμ όπου συζητούνταν θέματα επιστροφής πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους, κι εκεί πληροφορήθηκε για τη δράση του ICOM. Το 1983 εκδόθηκε πρόσκληση από το Υπουργείο και με τον πυρήνα επιστημόνων που είχε ήδη σχηματιστεί, δημιουργήθηκε το ελληνικό ICOM. Από την ίδρυσή του, οι στόχοι του εντάχθηκαν στους στόχους του διεθνούς ICOM. Στο ICOM συμμετέχουν άτομα και φορείς δηλαδή μουσεία και ιδρύματα που διαχειρίζονται μουσεία.

Μπορείτε να μας περιγράψετε το γενικότερο κλίμα στον τομέα του πολιτισμού κατά την εποχή που ιδρύθηκε το ICOM;

Γενικά, η δεκαετία του '80 ήταν μια δημιουργική εποχή για τον πολιτισμό στην Ελλάδα. Εκείνη την περίοδο καθιερώθηκε ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας (1985), με πρώτη πολιτιστική πρωτεύουσα την Αθήνα. Η δεκαετία του '80 σηματοδοτείται επίσης από την ίδρυση των Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ).

Ποιες ήταν οι πρώτες πρωτοβουλίες του Ελληνικού Τμήματος;

Όταν δημιουργήθηκε το ελληνικό ICOM, δεν υπήρχαν μουσειακές σπουδές στην Ελλάδα. Κάλυψε ένα πολύ μεγάλο κενό. Έφερε τους Έλληνες εργαζόμενους σε επαφή με το εξωτερικό και το αντίθετο. Πολλές επιτροπές ήρθαν στην Ελλάδα, μεταφέροντας

αντιλήψεις και πρακτικές. Έτσι άνοιξε το δρόμο για τρεις τομείς που αφορούν στα μουσεία. Πρώτον, στον τομέα της συντήρησης, έγινε μετάφραση του ορισμού του επαγγέλματος του συντηρητή. Δεύτερον, στη μουσειοπαιδαγωγική. Μέχρι τότε εκπαιδευτικά προγράμματα διοργάνωνε μόνο το Μουσείο Μπενάκη και υπήρχαν και ελάχιστες άλλες προσπάθειες. Διοργανώθηκαν διεθνείς συναντήσεις και συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας με αντικείμενο τη μουσειοπαιδαγωγική. Τρίτον, στον τομέα της τεκμηρίωσης. Προώθησε την ανάγκη για standards, για κοινές βάσεις δεδομένων. Το 1987 έγινε η μετάφραση του Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM. Ο Κώδικας Δεοντολογίας αποτέλεσε τη βάση για τον καθορισμό του θεσμικού πλαισίου σε πολλές χώρες.

Πως φτάσαμε στο Ν.3028/2002 και στη θέσπιση του θεσμού της αναγνώρισης;

Η συζήτηση για ένα νέο Αρχαιολογικό Νόμο ξεκίνησε το 1996 και αφορούσε στη συμπερίληψη σημείων διεθνών συμβάσεων που είχαν κυρωθεί. Σε αυτό το πλαίσιο συζητήθηκε και η ανάγκη για ένα ειδικό άρθρο για τα μουσεία.

Για ποιους λόγους, κατά την άποψή σας, η προβλεπόμενη από το Ν.3028/2002 Υπουργική Απόφαση για τη διαδικασία, εκδόθηκε τελικά το 2011;

Το 2003 εκδόθηκε νέος Οργανισμός. Το 2004 είχαμε αλλαγή κυβέρνησης και γίνονταν συζητήσεις για αλλαγές στο νόμο και στο οργανόγραμμα. Το 2006 συστάθηκε το Συμβούλιο Μουσείων και άρχισε η συζήτηση, αλλά δεν είχε κατανοηθεί η ανάγκη ύπαρξης ενός συστήματος πιστοποίησης. Το 2010 ξεκίνησε νέα συζήτηση και το 2011 εκδόθηκε η Απόφαση. Η καθυστέρηση οφείλεται και στα πολλά ζητήματα προς επίλυση και εξειδίκευση που υπήρχαν. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το νόμο, τα μουσεία δύνανται να υπαχθούν σε κατηγορίες. Υπήρχε προβληματισμός σχετικά με το ποιες θα έπρεπε να είναι αυτές οι κατηγορίες.

Θεωρείτε ότι η εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης θα συμβάλει στην αναβάθμιση των μουσείων και των υπηρεσιών που παρέχουν;

Καταρχάς σχηματίζεται μία σαφής εικόνα για το υπό εξέταση μουσείο. Εντοπίζονται αδυναμίες και αναλύονται τα θετικά και τα αρνητικά του στοιχεία που μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για την κατάρτιση προγραμμάτων βελτίωσης. Η εφαρμογή του συστήματος θα εξασφαλίσει στα μουσεία βιωσιμότητα, θα τα βοηθήσει να σχεδιάζουν καλύτερα τις ερευνητικές, εκπαιδευτικές και άλλες δραστηριότητές τους, να

δημιουργήσουν δίκτυα συνεργασίας και να συμβάλλουν στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Έχει διατυπωθεί ένας προβληματισμός για το αν τα μικρά, υποστελεχωμένα μουσεία μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του συστήματος. Ποια είναι η άποψή σας;

Στόχος του συστήματος δεν είναι ο αποκλεισμός των πιο μικρών και αδύναμων μουσείων. Η διαδικασία είναι εθελοντική και αποτελεί σε πρώτη φάση μία διαδικασία αυτοαξιολόγησης. Τα μουσεία μετρούν τις δυνάμεις τους και έχουν μία σαφή εικόνα σε ποιους τομείς πρέπει να βελτιωθούν.

Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που έχει αντιμετωπίσει η Ομάδα Εργασίας;

Ο έλεγχος δεν έχει προχωρήσει. Προς το παρόν δεν έχει εξεταστεί κάποιο αίτημα από το Συμβούλιο Μουσείων. Οπότε είναι ακόμη νωρίς για να εντοπίσουμε προβλήματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΒΑΛΛΕΙ ΑΙΤΗΣΗ ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ – ΣΤΑΔΙΟ ΠΡΟΕΛΕΓΧΟΥ¹⁸

1. ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΩΝ ΣΑΠΙ-ΕΗΣ-ΗΣΑΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 29.3.2016.
2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 30.3.2016.
3. ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΛΑΒΡΥΤΙΝΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου τις 24.10.2016.
4. ΚΑΣΤΑΝΕΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΓΑΡΩΝ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 21.10.2016.
5. ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ Ε. ΑΒΕΡΩΦ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 2.11.2016.
6. ΝΑΥΤΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 2.11.2016.
7. ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ "Λ. & Ν. Σακελλαρίου" - ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ/ ΔΟΠΑΚ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 2.11.2016.
8. ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 3.11.2016.
9. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΑΕΘΩΝ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 6.12.2016.
10. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΛΑΡΙΣΑΣ-ΜΟΥΣΕΙΟ Γ.Ι.ΚΑΤΣΙΓΡΑ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 14.3.2017.
11. ΙΣΤΟΡΙΚΟ, ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΤΕΧΝΩΝ Π.Ε. ΚΟΖΑΝΗΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 29.3.2017.
12. ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΡΜΑΡΟΤΕΧΝΙΑΣ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.

---

¹⁸ Τα στοιχεία παραχωρήθηκαν από τη Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

- 13.ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΥΜΦΑΛΙΑΣ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.
- 14.ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΔΙΟΥ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.
- 15.ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΤΑΞΗΣ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.
- 16.ΜΟΥΣΕΙΟ ΥΔΡΟΚΙΝΗΣΗΣ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.
- 17.ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΑΣ ΛΕΣΒΟΥ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.
- 18.ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΛΙΝΘΟΚΕΡΑΜΟΠΟΙΙΑΣ Ν. & Σ. ΤΣΑΛΑΠΑΤΑ, ΠΙΟΠ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.2017.
- 19.ΠΑΙΔΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 31.3.17.
- 20.ΕΘΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 7.4.17.
- 21.ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 7.4.17.
- 22.ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΡΑΚΗΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 12.4.17.
- 23.ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 3.7.2017.
- 24.ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΕΑΣ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ. Υποβολή αίτησης Προελέγχου στις 26.9.2017.
- 25.ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 3.11.2017.
- 26.ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ. Υποβολή αίτησης Προελέγχου στις 14.11.2017.
- 27.ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου στις 4.3.2018.
- 28.ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου 8.3.2018.
- 29.ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΟΣΜΗΜΑΤΟΣ ΗΛΙΑ ΛΑΛΑΟΥΝΗ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου 5.6.2018.
- 30.ΕΒΡΑΪΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Υποβολή Αίτησης Προελέγχου 18.10.2018.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
και Επένδυσης

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)
Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος
τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479
www.ekdd.gr